ՀԱՅՏ

ՀՀ Էկոնոմիկայի նախարարին կից հասարակական խորհրդի կազմի համար

Հայտատու՝ Հռիփսիմե Քոչարյան

Կանաչ տնտեսության եւ սոցիալական ձեռնարկատիրության փորձագետ

«Հաջողակ կին» ՀԿ ղեկավար, սոցիալական ձեռնարկատեր, մասնագիտությամբ՝ կառավարիչ

Հեռ.՝ +374 94 56 10 30, Էլ. փոստ՝ kocharyanhripsime@gmail.com, hripkoch@gmail.com

Հաշվառման հասցե՝ ՀՀ, Արմավիրի մարզ, գ. Լեռնագոգ, Պ. Սեւակ 68,

Բնակության հասցե՝ ՀՀ, ք. Երեւան, Մանանդյան 1/3 բն. 40

Հարգելի պարոն նախարար

Խնդրում եմ դիտարկել իմ թեկնածությունը՝ ՀՀ Էկոնոմիկայի նախարարին կից հասարակական խորհրդի անդամի կազմում ընդգրկվելու համար՝ որպես քաղաքացիական հասարակության ներկայացուցիչ:

Գործունեությանս ոլորտն ու փորձառությունը

Վերջին հինգ տարվա ընթացքում ես անընդհատ ու նպատակային գործունեություն եմ ծավալել նախարարության իրավասության տակ գտնվող հիմնական ոլորտներում՝ հատկապես կանաչ տնտեսություն եւ սոցիալական ձեռնարկատիրություն, համայնքային զարգացում, պատասխանատու եւ կայուն տնտեսական քաղաքականություն, բնապահպանական եւ սոցիալ-էկոլոգիական ծրագրեր:

Ունեմ ավելի քան 10 տարվա մասնագիտական փորձ այդ թվում՝

- քաղաքականությունների և ռազմավարությունների մշակում
- սոցիալական ձեռնարկատիրության էկոհամակարգի զարգացում
- մասնագիտական հետազոտությունների իրականացում
- միջգերատեսչական համագործակցություն
- համայնքային զարգացման եւ կանաչ տնտեսական մոդելների ներդրում:

Նախկին ծրագրեր եւ իրականացված աշխատանքներ

- «Լուռ տառապողները. կանայք հանքարդյունաբերության սրտում» լայնածավալ հետազոտություն՝ Թեղուտ, Շնող, Ախթալա, Մեծ Այրում համայնքներում, որով վեր է հանվել նաեւ տնտեսական ազդեցությունը կանանց կյանքի որակի վրա եւ առաջարկվել է համայնքների կանաչ տնտեսական զարգացման ուղիներ:

- Սոցիալ-տնտեսական, որպես այլընտրանքային զարգացման ռազմավարությունների մշակում Լոռու մարզի մի շարք համայնքների համար՝ Շամլուղ, Գոգարար, Սարահարթ եւ այլ բնակավայրերի համար։ Ռազմավարության նպատակն է եղել՝ կայուն, համայնքահեն ու կանաչ տնտեսությունների ձեւավորումը։ Այս պահին եւս մշակում եմ մեկ այլ ռազմավարական զարգացման պլան։
- Սոցիալական ձեռնարկատիրության եւ պատասխանատու տնտեսության զարգացում. «Էկոպայուսակ» ՍՊԸ-ի հիմնադիր եւ ղեկավար, որի աշխատանքային գործունեության շրջանակում եւ իմ ղեկավարած ՀԿ-ի հետ համատեղ իրականացրել ենք պլաստիկի նվազեցման ու պատասխանատու սպառման իրազեկման արշավներ։
- Դիպլոմային աշխատանք՝ «Ձեռնարկատիրությունների սոցիալ-էկոլոգիական պատասխանատվություն» (2023), որը կենտրոնացված է եղել ձեռնարկությունների շրջակա միջավայրի պատասխանատվության եւ կայունության մեխանիզմների վրա։

Իմ գործունեությունը լիովին համապատասխանում է «Կառավարության կառուցվածքի եւ գործունեության մասին» օրենքում ամրագրված տնտեսության, սոցիալական ձեռնարկատիրության, կայուն զարգացման եւ համայնքային քաղաքականությունների գերակայություններին։

Մասնակցության նպատակ

Ինձ համար կարեւոր է աջակցել նախարարությանը մասնակցային քաղաքականության մշակման, կանաչ տնտեսության խթանման, սոցիալական ձեռնարկատիրության եւ համայնքային զարգացման ոլորտներում աշխատանքներին՝ ՔՀԿ փորձի եւ դաշտային տեղեկությունների փոխանցման միջոցով։ Վստահ եմ, որ իմ բազմամյա փորձառությունն ու ներգրավվածությունն այս ոլորտում կարող են օգտակար լինել հասարակական խորհրդի արդյունավետ աշխատանքին։

Խնդրում եմ դիտարկել իմ թեկնածությունը։

Հարգանքով՝ Հռիփսիմե Քոչարյան

Սոցիալական ձեռնարկատիրության եւ կանաչ տնտեսության փորձագետ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆ
ԱՐԴԱՐԱԴԱՏՈՒԹՅԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹՅՈՒՆ
ԻՐԱՎԱԲԱՆԱԿԱՆ ԱՆՁԱՆՑ ՊԵՏԱԿԱՆ ՌԵԳԻՍՏՐ

ՊԵՏԱԿԱՆ ՄԻԱՍՆԱԿԱՆ ԳՐԱՆՑԱՄԱՏՅԱՆԻՑ ՔԱՂՎԱԾՔ առ 2017-10-04

«ՀԱՋՈՂԱԿ ԿԻՆ» ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱԿԱՆ
Հասարակական կազմակերպություն (ՀԿ)

Գրանցման համար	211.171.931299
Հիմնադրման տարի	2016
Գրանցման ամսաթիվ	2016-10-19
Գործունեության ժամկետ	Անժամկետ
Կարգավիճակ	Իրավաբանական անձի լուծարման գործընթացում գտնվելու կամ գործունեության (գոյության) դադարման մասին պետական միասնական գրանցամատյանում տեղեկություններ գրառված չեն:
Իրավաբանական անձի ծածկագիր (ՁԿԴ)	50187210
Հարկ վճարողի հաշվառման համար (ՀՎՀՀ)	01272896
Սոցիալական վճարների պարտավորությունների անձնական հաշվի քարտի համար (Ապահովադրի ծածկագիր)	171299
Էլ. փոստ	-
Կայք	-

Գտնվելու վայրը

Հասցե	ՐԱՖՖՈՒ / Շ / 97/1 Ք. ԵՐԵՎԱՆ 0064 ՀԱՅԱՍՏԱՆ
Հեռախոս	(10)000000

Գործադիր մարմնի ղեկավար

Պաշտոն	Նախագահ
Անուն Ազգանուն	ՀՈՒՓՍԻՄԵ ՔՈՉԱՐՅԱՆ ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ
Անձնագրային տվյալներ	002562692 2015-11-10 001
Հասցե	Պ. ՍԵՎԱԿԻ Փ. / Տ / 68 ԼԵՌՆԱԳՈԳ 1006 ԱՐՄԱՎԻՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Էջ 2

Տեղեկություններ իրավահաջորդության / իրավանախորդության վերաբերյալ

Իրավանախորդ(ներ) **գրառված չեն**

Պետական միասնական գրանցամատյանում կատարված փոփոխություններ

Գրանցման ամսաթիվ	Փոփոխություններ
2017-10-04	**Կանոնադրության փոփոխություն (նոր խմբագրությամբ կանոնադրություն)**

Քաղվածքը տրամադրող՝ _____ **Հասմիկ Զաքարյան**
ստորագրություն

Քաղվածքի տրամադրման ամսաթիվ՝ **04-10-2017**

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՐԴԱՐԱԴԱՏՈՒԹՅԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹՅԱՆ ԱՆՀԱՏ ՊԵՏԱԿԱՆ ՌԵԳԻՍՏՐ ԳՐԱՆՑԱՄԱՏՅԱՆ ՊԱՏՎԱՐԱԿԱՆ ԱՆՁԻՆ ԳՐԱՆՑՈՒՄՈՎ * ՂԱՍԵՓԱՐԱԿՈՒՄ ՎԵՐՈՒՄՈՎ * ՎԵՐՈՒՄՈՎ 05

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԱՆՀԱՏ ՊԵՏԱԿԱՆ ՌԵԳԻՍՏՐ
ԷԼԵԿՏՐՈՆԱՅԻՆ ԿՆԻՔ

Տպագրված է ընդամենը 2 օրինակ
Օրինակ - 1

ՀԱՍՏԱՏՎԱԾ Է
«Հաջողակ կին» երիտասարդական
հասարակական կազմակերպության
համագումարի
2017 թվականի սեպտեմբերի «15»-ի որոշմամբ
Կազմակերպության նախագահ՝
_____ Հռիփսիմե Քոչարյան
ստորագրություն

ԳՐԱՆՑՎԱԾ Է
ՀՀ իրավաբանական անձայց պետական
ռեգիստրի կենտրոնական մարմնի կողմից
19.10.2016 թ.
Գրանցման թիվը 211.171.931299
Վկայական 03Ա1081299
Հարկ վճարողի հաշվառման համար՝ 01272896
19.10.2016 թ.գրանցված կանոնադրության
թիվ001-2 փոփոխությունը գրանցված է
Հայաստանի Հանրապետության
իրավաբանական անձանց պետական ռեգիստրի
գործակալության կողմից՝ «04» 10
2017 թվական

ՊԵՏԱԿԱՆ ՌԵԳԻՍՏՐԻ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹՅՈՒՆ
_____ / Հասմիկ Զուբարյան /
ստորագրություն, անուն, ազգանուն

05

ԿԱՆՈՆԱԴՐՈՒԹՅՈՒՆ

«ՀԱՋՈՂԱԿ ԿԻՆ» ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱԿԱՆ ՀԱՍԱՐԱԿԱԿԱՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹՅԱՆ

(նոր խմբագրություն)

Երևան – 2017թ.

1. ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԴՐՈՒՅԹՆԵՐ

1.1. «Հաջողակ կին» երիտասարդական հասարակական կազմակերպությունը (այսուհետ՝ Կազմակերպություն) հասարակական միավորման տեսակ է, որում իրենց շահերի ընդհանրության հիման վրա օրենքով սահմանված կարգով միավորվել են ֆիզիկական և/կամ/ իրավաբանական անձինք՝ իրենց ոչ կրոնական հոգևոր կամ ոչ նյութական այլ պահանջմունքները բավարարելու, իրենց և այլոց իրավունքներն ու շահերը պաշտպանելու, հանրօգուտ այլ գործունեություն իրականացնելու նպատակներով, ունի ոչ առևտրային կազմակերպության կարգավիճակ:

1.2. Կազմակերպությունը, օրենքին համապատասխան, ինքնուրույն է որոշում իր կազմակերպական կառուցվածքը, գործունեության առարկան, նպատակները և ձևերը:

1.3. Կազմակերպությունը գործում է ՀՀ օրենսդրության, ՀՀ միջազգային պայմանագրերի և սույն կանոնադրության հիման վրա:

1.4. Կազմակերպության գործունեության սկզբունքներն են օրինականությունը, հրապարակայնությունը, խտրականության բացառումը, անդամության կամավորությունը, անդամների շահերի ընդհանրությունը, ինքնակառավարումը, իրավահավասարությունը, բարեխղճությունը և հաշվետվողականությունը:

1.5. Կազմակերպությունը գործում է Հայաստանի Հանրապետության ողջ տարածքում: Կազմակերպությունը կարող է գործել արտասահմանյան երկրներում՝ այդ երկրների օրենսդրությանը համապատասխան՝ ստեղծելով առանձնացված ստորաբաժանումներ:

1.6. Կազմակերպության պաշտոնական լեզուն հայերենն է: Տարբեր լեզուներով գրված տեքստերի մեկնաբանությունից ծագած որևէ անհամապատասխանության դեպքում, հայերեն գրված տեքստը համարվում է որոշիչ:

1.7. Կազմակերպության լրիվ անվանումն է՝

- հայերեն՝ «Հաջողակ կին» երիտասարդական հասարակական կազմակերպություն, կրճատ՝, «Հաջողակ կին» ԵՀԿ
- ռուսերեն՝ "Успешная Женщина" молодежная "общественная организация, կրճատ՝ Успешная Женщина" МОО
- անգլերեն՝ "Success Lady" Youth Non-governmental organization, կրճատ՝ "Success Lady" YNGO:

1.8. Կազմակերպությունը իրավաբանական անձի կարգավիճակ է ձեռք բերում իր պետական գրանցման պահից, ունի հայերեն, ռուսերեն, անգլերեն, լեզուներով կլոր կնիք, պաշտոնաթղթեր, հաշվարկային, ընթացիկ և այլ հաշիվներ բանկերում՝ ինչպես դրամով, այնպես էլ տարադրամով:

1.9. Կազմակերպությունն ունի խորհրդանիշ, որն իրենից ներկայացնում ինքնավստահ կնոջ ուրվագծված պատկեր, ով իր մի ձեռքը վեր մեկնած պարզում է հաղթական մրցանակ: Պատկերի տակ անգլերեն գրված է "Success Lady": Խորհրդանիշը նարնջագույն եւ սեւ գույների են. Նարնջագույնը խորհրդանշում է հաղթանակ, անկոտրում կամք, պայքարելու ներուժ հանուն բարության եւ արդարության: Սեւը գույնը , դա դասական եւ հստակ նպատակ, պարտաճանաչություն խորհրդանշող գույն է:

1.10. Կազմակերպությունն օգտվում է ՀՀ օրենսդրությամբ իրավաբանական անձի համար սահմանված բոլոր իրավունքներից և կրում է համապատասխան պարտականություններ:

1.11. Կազմակերպությունը համագործակցում է ինչպես ՀՀ պետական և ոչ պետական, արտասահմանյան և միջազգային կազմակերպությունների, այնպես էլ անհատ անձանց հետ:

1.12. Կազմակերպությունը կարող է ունենալ միջազգային կապեր, անդամակցել միջազգային ոչ կառավարական և ոչ առևտրային կազմակերպությունների, կնքել համաձայնագրեր և պայմանագրեր օտարերկրյա ու միջազգային կազմակերպությունների հետ:

1.13. Կազմակերպությունը ՀՀ օրենսդրությամբ սահմանված կարգով կարող է հիմնել լրատվության միջոցներ, տեղեկատվություն տարածել իր գործունեության վերաբերյալ զանգվածային լրատվության միջոցներով:

1.14. Կազմակերպությունը ՀՀ օրենսդրությամբ սահմանված կարգով կարող է զբաղվել ձեռնարկատիրական գործունեությամբ:

1.15. Կազմակերպության գտնվելու վայրն է՝ ՀՀ, ք. Երևան, Ռաֆֆու 97/1, հեռ. (+374 94) 561 030 էլ.հասցե kocharyanhripsime@gmail.com:

2. ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹՅԱՆ ԳՈՐԾՈՒՆԵՈՒԹՅԱՆ ՆՊԱՏԱԿՆԵՐԸ, ԱՌԱՐԿԱՆ ԵՎ ԽՆԴԻՐՆԵՐԸ

2.1. Կազմակերպության տեսլականն է տեսնել ՀՀ տնտեսությունը զարգացած եւ կայուն: Դժվար է պատկերացնել զարգացած տնտեսություն առանց կանանց ակտիվ ներգրավման:

2.2. Կազմակերպության գործունեության նպատակներն են՝ օրենսդրությամբ սահմանված կարգով՝

- ապահովել երիտասարդ կանանց ակտիվ մասնակցությունը ՀՀ տնտեսության զարգացմանը.
- նպաստել բարեփոխումներին ներգրավելով առավել բարձր որակավորումներով կանանց.
- աջակցել սոցիալ ձեռնարկատիրության զարգացմանը
- երիտասարդ կանանց մեջ զարգացնել նախաձեռնողականությունը, ձեռներեցությունը եւ առաջնորդությունը.
- նպաստել նրանց գիտելիքների եւ հմտությունների զարգացմանը.
- աջակցել ինքնազարգացմանը բոլոր հնարավոր տարբերակներով, որը Հայաստանի Հանրապետության օրենսդրությամբ չի արգելվում:

2.3. Կազմակերպության առարկան ու խնդիրներն են՝

- կազմակերպել կրթական տարբեր տեղական եւ միջազգային նախագծեր ու միջոցառումներ.
- կազմակերպել հմտությունների զարգացման եւ անձնային աճի ուղղորդող սեմինարներ եւ հանդիպումներ.
- կապել (մեկտեղել) շահառուներին եւ բարձրացնել իրազեկումը.
- կազմակերպել տեղական եւ միջազգային տարբեր վերապատրաստումներ, փորձի փոխանակման եւ կրթական ծրագրեր.
- կանանց համար կազմակերպել անհրաժեշտ խորհրդատվություն.
- ստեղծել անձնային աճի ակումբներ՝ անգլիախոսների, ընթերցասերների եւ այլն.
- կազմակերպել ճանաչողական այցեր:

2.4. Իր նպատակներն, առարկաններն ու խնդիրներն իրականացնելու համար կազմակերպությունը համագործակցում է պետական կառավարման և տեղական ինքնակառավարման մարմինների, միջազգային և օտարերկրյա համանման կազմակերպությունների, ՀՀ-ում գրանցված այլ կազմակերպությունների հետ:

2.5. Իր նպատակներն, առարկաններն ու խնդիրներն իրականացնելու համար կազմակերպությունը կարող է ստեղծել առանձնացված ստորաբաժանումներ՝

մասնաճյուղեր և ներկայացուցչություններ:

3. ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹՅԱՆ ԱՆԴԱՄ ԴԱՌՆԱԼՈՒ, ԱՆԴԱՄՈՒԹՅՈՒՆԻՑ ԴՈՒՐՍ ԳԱԼՈՒ ԵՎ ԱՆԴԱՄՈՒԹՅՈՒՆԻՑ ԶՐԿԵԼՈՒ ԿԱՐԳԸ

3.1. Կազմակերպության անդամ կարող է դառնալ Հայաստանի Հանրապետության, ինչպես նաև օտարերկրյա ցանկացած քաղաքացի, ինչպես նաև ցանկանցած իրավաբանական անձ, որը ցանկանում է մասնակցել նրա գործունեությանը, նպատակային խնդիրների իրականացմանը և ընդունում է Կազմակերպության կանոնադրությունը:

3.2. Կազմակերպության անդամ դառնալու ցանկություն ունեցող անձը, իսկ իրավաբանական անձի դեպքում իրավասու մարմնի կողմից լիազորված անձը՝ իրավասու մարմնի որոշման հիման վրա, գրավոր դիմում է Կազմակերպության խորհրդին (այսուհետ՝ Խորհուրդ) կամ առանձնացված ստորաբաժանման ղեկավարությանն ըստ բնակության վայրի:

3.3. Մինչև տասնչորս տարեկան անչափահասը Կազմակերպությանը կարող է անդամագրվել իր ցանկությամբ՝ օրինական ներկայացուցչի դիմումի հիման վրա:
Տասնչորսից մինչև տասնութ տարեկան անչափահասը, եթե օրենքով սահմանված կարգով լրիվ գործունակ չի ճանաչված, Կազմակերպությանը կարող է անդամագրվել իր դիմումի հիման վրա՝ օրինական ներկայացուցչի գրավոր համաձայնությամբ:

3.4. Կազմակերպության անդամության մեջ ընդունելու հարցը լուծում է խորհուրդը կամ առանձնացված ստորաբաժանման ղեկավարությունը՝ խորհրդի կողմից հաստատված՝ առանձնացված ստորաբաժանման կանոնադրությամբ սահմանված կարգով: Առանձնացված ստորաբաժանման ղեկավարը յուրաքանչյուր ամսվա վերջում տեղեկատվություն է տալիս խորհրդին՝ անդամների կազմի և քանակի վերաբերյալ, եթե դրանք փոփոխվել են:

3.5. Կազմակերպությանն անդամագրված անձն ազատ է դուրս գալու Կազմակերպությունից՝ իր դիմումի համաձայն, իսկ իրավաբանական անձի դեպքում՝ իրավասու մարմնի որոշման հիման վրա: Կազմակերպության անդամությունից զրկումը տեղի է ունենում խորհրդի որոշմամբ:

3.6. Կազմակերպության այն անդամը, որը վեց ամիս անընդմեջ չի վճարում անդամավճար կամ թույլ է տալիս կանոնադրության կոպիտ խախտում, խորհրդի որոշմամբ զրկվում է անդամությունից: Վերստին նրա անդամագրումը կատարվում է ընդհանուր հիմունքներով:

4. ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹՅԱՆ ԱՆԴԱՄՆԵՐԻ ԻՐԱՎՈՒՆՔՆԵՐՆ ՈՒ ՊԱՐՏԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ

4.1. Կազմակերպության անդամն իրավունք ունի՝

4.1.1. Կազմակերպության կանոնադրությամբ սահմանված դեպքերում և կարգով ընտրելու և ընտրվելու Կազմակերպության կառավարման մարմիններում, բացառությամբ կազմակերպության անչափահաս անդամների, որոնք չեն կարող ընտրվել կազմակերպության կառավարման մարմիններում,

4.1.2. ներկա լինելու Ժողովին անձամբ, իսկ իրավաբանական անձի դեպքում՝ նաև լիազորված անձի միջոցով կամ Կազմակերպության կոլեգիալ կառավարման այլ մարմինների նիստերին,

4.1.3. անվճար օգտվելու նրա ծառայություններից.

4.1.4. ծանոթանալու Կազմակերպության մարմինների արձանագրություններին, ստանալ

նրանց ընդունած որոշումների պատճենները.

4.1.5. Կազմակերպության վերադասության կամ դատական կարգով բողոքարկելու Կազմակերպության մարմինների որոշումները.

4.1.6. Կազմակերպությունից պահանջելու տեղեկություններ, ստանալու փաստաթղթերի պատճեններ՝ Կազմակերպության կանոնադրության փոփոխությունների, մարմինների արձանագրությունների, որոշումների, գույքի կառավարումից ստացված դրամական միջոցների վերաբերյալ, ինչպես նաև ստանալու նրա ֆինանսական հաշվետվությունների աուդիտն իրականացրած անկախ աուդիտորի եզրակացության պատճենը, որոնք վերաբերում են վերջին երեք տարիներին.

4.1.7. իրականացնելու օրենքով կամ Կազմակերպության կանոնադրությամբ սահմանված այլ իրավունքներ:

4.2. Կազմակերպության անդամը պարտավոր է՝

4.2.1. կատարել Կազմակերպության կանոնադրական պահանջները և կառավարման մարմինների որոշումները,

4.2.2. բարեխղճորեն կատարել կառավարման մարմինների որոշմամբ իր վրա դրված պարտականությունները,

4.2.3. վճարել անդամավճար, խորհրդի կողմից սահմանված կարգով և չափով:

4.3. Կազմակերպության անչափահաս անդամների իրավունքների և պարտականությունների առանձնահատկություններ չեն նախատեսվում: Կազմակերպության անչափահաս անդամներն ունեն Կազմակերպության անդամների համար սույն կանոնադրությամբ նախատեսված միևնույն իրավունքները, բացառությամբ Կազմակերպության մարմիններում ընտրվելու իրավունքի, և կրում են միևնույն պարտականությունները:

5. ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹՅԱՆ ԻՐԱՎՈՒՆՔՆԵՐԸ ԵՎ ՊԱՐՏԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ

5.1. Կազմակերպությունն իր կանոնադրության նպատակներին համապատասխան իրավունք ունի՝

5.1.1. իր անունից ձեռք բերելու և իրականացնելու գույքային և անձնական ոչ գույքային իրավունքներ, կրելու պարտականություններ, դատարանում հանդես գալու որպես հայցվոր կամ պատասխանող,

5.1.2. բացելու բանկային հաշիվներ Հայաստանի Հանրապետության և օտարերկրյա պետությունների բանկերում՝ Հայաստանի Հանրապետության դրամով և (կամ) արտարժույթով,

5.1.3. ստեղծելու այլ կազմակերպություն կամ լինելու նրա մասնակից,

5.1.4. ստեղծելու առանձնացված ստորաբաժանումներ կամ հիմնարկներ,

5.1.5. տեղեկատվություն տարածելու իր գործունեության մասին,

5.1.6. կազմակերպելու և անցկացնելու խաղաղ, առանց զենքի հավաքներ,

5.1.7. օրենքով սահմանված կարգով ներկայացնելու ու պաշտպանելու իր և իր անդամների, շահառուների և կամավորների իրավունքներն ու օրինական շահերն այլ կազմակերպություններում, դատարանում, պետական կառավարման և տեղական ինքնակառավարման մարմիններում,

5.1.8. համագործակցելու այլ կազմակերպությունների, այդ թվում՝ միջազգային կամ օտարերկրյա կազմակերպությունների հետ, ինչպես նաև համակարգված

գործունեություն ծավալելու, ընդհանուր շահեր ներկայացնելու և պաշտպանելու նպատակով այդ կազմակերպությունների հետ ստեղծելու Կազմակերպություն կամ անդամակցելու նրանց ստեղծած Կազմակերպությանը՝ պահպանելով իր ինքնուրույնությունը և իրավաբանական անձի կարգավիճակը,

5.1.9. կատարելու օրենքով չարգելված այլ գործողություն:

5.2. Կազմակերպությունը պարտավոր է՝

5.2.1. վարել իր անդամների և կամավորների հաշվառումը,

5.2.2. «Հասարակական կազմակերպությունների մասին» ՀՀ օրենքի 26-րդ հոդվածով նախատեսված դեպքում ենթարկվել պարտադիր աուդիտի,

5.2.3. պաշտոնական կայքի առկայության դեպքում հասցեի վերաբերյալ ծանուցել ՀՀ իրավաբանական անձանց պետական ռեգիստրի գործակալությանը.

5.2.4. սույն օրենքի պահանջների կատարումը ստուգելու համար Հայաստանի Հանրապետության կառավարությանն առընթեր պետական եկամուտների կոմիտեի (այսուհետ՝ Լիազոր մարմին) պատճառաբանված պահանջով ողջամիտ ժամկետում նրան տրամադրել իր կառավարման մարմինների որոշումների պատճենները կամ գործունեության մասին այլ փաստաթղթեր,

5.2.5. Կազմակերպության անդամի պահանջով ոչ ավելի, քան պահանջի ստացման օրվանից հետո՝ հինգ աշխատանքային օրվա ընթացքում, նրան հնարավորություն տալ ծանոթանալու Կազմակերպության կանոնադրությանը, հիմնադիր այլ փաստաթղթերի, ժողովի որոշումներին կամ տրամադրել դիմողին թղթային կամ էլեկտրոնային եղանակով՝ պահանջի ստացման օրվանից հետո՝ հինգ աշխատանքային օրվա ընթացքում: Սույն կետում նշված տեղեկությունները, փաստաթղթերը տրամադրելու համար կարող է գանձվել վճար, որը չի կարող գերազանցել դրանք տրամադրելու համար կատարված ծախսերը,

5.2.6. Կազմակերպության կանոնադրության փոփոխությունների, ինչպես նաև վերակազմակերպման կամ լուծարման դեպքերում՝ օրենքով սահմանված կարգով դիմել ՀՀ իրավաբանական անձանց պետական ռեգիստրի գործակալություն,

5.2.7. իր գործունեության և գույքի օգտագործման տարեկան հաշվետվությունները ներկայացնել Կազմակերպության գործադիր մարմնի հաստատմանը՝ ապահովելով այդ հաշվետվությունների հրապարակայնությունը,

5.2.8. կատարել օրենքով սահմանված այլ պարտականություններ:

5.3. Կազմակերպության մարմինները նրա անունից հանդես գալիս պետք է գործեն բարեխղճորեն և ողջամտորեն՝ ի շահ Կազմակերպության:

6. ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹՅԱՆ ԿԱՄԱՎՈՐՆԵՐԸ ԵՎ ՇԱՀԱՌՈՒՆԵՐԸ

6.1. Կազմակերպությունը կարող է իր նպատակներին համապատասխան՝ ունենալ շահառուներ, ինչպես նաև իր աշխատանքներում ներգրավել կամավորների:

6.2. Կազմակերպության շահառուներն են հայ կանայք և նրանց ծառայություն մատուցող կազմակերպությունները, ի շահ որոնց իրականացվում է Կազմակերպության գործունեությունը:

6.3. Կազմակերպության կողմից կամավորներ ներգրավելու իրավահարաբերությունների նկատմամբ կիրառվում են «Բարեգործության մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքը և Հայաստանի Հանրապետության աշխատանքային օրենսգիրքը այնքանով, որքանով այդ կարգավորումները չեն հակասում «Հասարակական

կազմակերպությունների մասին» ՀՀ օրենքին:

7. ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹՅԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՄԱՆ ԿԱՐԳԸ ԵՎ ԿԱՌՈՒՑՎԱԾՔԸ

7.1. Կազմակերպության կառավարման մարմիններն են ընդհանուր ժողովը,(այսուհետ ժողով) խորհուրդը և նախագահը:

7.2. Կազմակերպության կառավարման մարմիններն ընտրովի են:

7.3. Կազմակերպության կառավարման մարմինների անդամ կարող են դառնալ 18 տարին լրացած անձինք:

7.4. Կազմակերպության բարձրագույն կառավարման մարմինը նրա անդամների ժողովն է, որին պատկանում է Կազմակերպության կառավարման և գործունեության ցանկացած հարցի վերջնական լուծման իրավունքը: Կազմակերպության ժողովը գումարվում է չորս տարին մեկ անգամ՝Կազմակերպության նախագահի կողմից:

7.5. Եթե Կազմակերպության անդամների թվաքանակը անցնում է հարյուրի սահմանը, ապա ժողովին կարող են մասնակցել անդամների կողմից ընտրված ներկայացուցչական պատվիրակները հետևյալ համամասնությամբ՝ մինչև 200 անդամի դեպքում՝ յուրաքանչյուր 10 անդամից մեկ պատվիրակի հաշվով, մինչև 400 անդամի դեպքում յուրաքանչյուր 20 անդամից մեկ պատվիրակ, 400 և ավելի անդամի դեպքում՝ յուրաքանչյուր 30 անդամից մեկ պատվիրակ: Խորհուրդը որոշում է ժողովի անցկացման օրը, ժամը և տեղը, ինչպես նաև ժողովի օրակարգի նախնական տարբերակը և այդ մասին ոչ ուշ, քան 10 օր առաջ պատվիրված նամակով, էլեկտրոնային եղանակով կամ զանգվածային լրատվության միջոցներով կամ օրենքով սահմանված այլ եղանակներով ծանուցում է Կազմակերպության անդամներին և կառույցներին:

7.6. Կազմակերպության արտահերթ ժողով գումարվում է Կազմակերպության նախագահի, խորհրդի անդամների ընդհանուր թվի պարզ մեծամասնության կամ անդամների ընդհանուր թվի առնվազն 1/3-ի նախաձեռնությամբ, նշված նախաձեռնությունից ոչ ուշ քան 5 օրվա ընթացքում՝ Կազմակերպության նախագահի կողմից: Արտահերթ ժողովները հրավիրվում են հրավիրողի օրակարգով:

Եթե ժողովը պետք է անցկացվի պատվիրակներով և հնարավոր չի լինում սահմանված ժամկետում պատվիրակներ ընտրել, ապա ժողովին հրավիրում են նախորդ ժողովի պատվիրակներին: Խորհուրդը որոշում է արտահերթ ժողովի անցկացման օրը, ժամը և տեղը և այդ մասին ոչ ուշ քան 5 օրվանից առաջ պատվիրված նամակով, կամ էլեկտրոնային եղանակով կամ զանգվածային լրատվության միջոցներով կամ օրենքով սահմանված այլ եղանակներով ծանուցում է Կազմակերպության անդամներին և կառույցներին:

7.7. **Կազմակերպության ընդհանուր ժողովը.**

ա) հաստատում է Կազմակերպության կանոնադրությունը, կատարում է փոփոխություններ կամ լրացումներ դրանում և (կամ) հաստատում է նոր խմբագրությամբ կանոնադրությունը,

բ) հաստատում է կազմակերպության կառուցվածքը, որոշում է Կազմակերպության խորհրդի թվաքանակը, չորս տարի ժամկետով ընտրում է Կազմակերպության խորհրդի անդամներին, փոփոխում է խորհրդի կազմը, վաղաժամկետ դադարեցնում է խորհրդի անդամների լիազորությունները,

էջ 7-12-ից

գ) չորս տարի ժամկետով ընտրում է Կազմակերպության գործադիր մարմին՝ նախագահ, որը ի պաշտոնե մտնում է Կազմակերպության խորհրդի կազմի մեջ և հանդիսանում է կազմակերպության խորհրդի նախագահը, վաղաժամկետ դադարեցնում է նրա լիազորությունները,

դ) քննարկում և հաստատում է Կազմակերպության խորհրդի և կազմակերպության նախագահի անցած 4 տարվա գործունեության հաշվետվությունները, ինչպես նաև առնվազն 4 տարին մեկ անգամ հաստատում է Կազմակերպության նախագահի կողմից ժողովի գումարմանը նախորդող տարիների ընթացքում հաստատված Կազմակերպության գործունեության և գույքի օգտագործման տարեկան հաշվետվությունները,

ե) ընդունում է Կազմակերպության վերակազմակերպման մասին որոշումները, հաստատում է կազմակերպության փոխանցման ակտը կամ բաժանիչ հաշվեկշիռը,

զ) որոշում է ընդունում կազմակերպության լուծարման մասին, բացառությամբ՝ դատարանի վճռով լուծարումից,

ը) դադարեցնում է կազմակերպության մարմինների իրավական ակտերի պահանջներին և կազմակերպության կանոնադրությանը հակասող որոշումների գործողությունները,

է) ստեղծում է այլ իրավաբանական անձ, որոշում է ընդունում այլ կազմակերպությունում Կազմակերպության մասնակցության մասին:

Կազմակերպության ժողովը կարող է հարցեր քննարկել և որոշումներ կայացնել, եթե Կազմակերպության ժողովին մասնակցում են Կազմակերպության բոլոր անդամների կամ բոլոր պատվիրակների ընդհանուր թվի կեսից ավելին: Օրենքով և սույն կանոնադրությամբ Կազմակերպության բարձրագույն մարմնի (ժողովի) բացառիկ իրավասությանը ենթակա հարցերի՝ 7.7 կետի ա, բ, գ, ե, զ, ը, է կետերի վերաբերյալ որոշումներն ընդունվում են, եթե կողմ են քվեարկել Կազմակերպության բոլոր անդամների կամ բոլոր պատվիրակների թվի 2/3-ից ավելին: Մնացած հարցերով որոշումներն ընդունվում են ժողովի մասնակիցների ձայների պարզ մեծամասնությամբ:

7.8.Կազմակերպության խորհուրդը.

ա) համարվում է Կազմակերպության կառավարման կոլեգիալ մարմինը Կազմակերպության ժողովների միջև ընկած ժամանակահատվածում,

բ) քննարկում և որոշումներ է կայացնում Կազմակերպության գործունեությանն առնչվող բոլոր հարցերի վերաբերյալ, բացառությամբ այն հարցերի, որոնք մտնում են Կազմակերպության ժողովի և նախագահի իրավասությունների մեջ,

գ) նախապատրաստում է Կազմակերպության ժողովները, սահմանում է կազմակերպության ժողովի պատվիրակների քվոտան ըստ սույն կանոնադրությամբ սահմանված համամասնությամբ և կազմակերպության անդամների թվի, Կազմակերպության ժողովի գումարման օրվանից առնվազն երեսուն օր առաջ կազմակերպում է կազմակերպության ժողովի պատվիրակների ընտրությունը,

դ) հաստատում է Կազմակերպության քառամյա ռազմավարական փաստաթուղթը (պլանը) և հսկում դրա կատարման ընթացքը,

ե) սահմանում է գործադիր մարմնի վարձատրության կարգը նպայմանները, ընտրում է կազմակերպության աուդիտն իրականացնող անձին, որոշումներ է ընդունում Կազմակերպության առանձնացված ստորաբաժանումներ՝ ներկայացուցչություններ և մասնաճյուղեր, ինչպես նաև հիմնարկներ, հանձնաժողովներ, բաժիններ, բաժանմունքներ, ակումբներ, աշխատանքային խմբեր ստեղծելու և լուծարելու մասին, հաստատում է դրանց Կանոնադրությունները, կանոնակարգերը և աշխատակարգերը, որոնք չեն կարող

հակասել սույն Կանոնադրությանը, նշանակում և ազատում է դրանց ղեկավարներին, ներկայացուցչությունների և մասնաճյուղերի ղեկավարներին տալիս է լիազորագրեր, հաստատում կամ չեղյալ է համարում Կազմակերպության մասնաճյուղերի և ներկայացուցչությունների ղեկավարների որոշումները Կազմակերպության առանձնացված ստորաբաժանումների տարածքային գրասենյակներ ստեղծելու և տարածքային գրասենյակների ղեկավարներ նշանակելու ու ազատելու մասին,

զ) առաջարկություն է ներկայացնում ժողովին տնտեսական ընկերություններ ստեղծելու կամ դրանցում մասնակցելու վերաբերյալ, նշանակում և ազատում է դրանց ղեկավարներին,

է) որոշում է կայացնում լրատվական միջոցներ ստեղծելու վերաբերյալ, նշանակում և ազատում է դրանց ղեկավարներին,

ը) առաջարկություն է ներկայացնում ժողովին հիմնադրամներ ստեղծելու վերաբերյալ, նշանակում և ազատում է դրանց ղեկավարներին,

թ) առաջարկություն է ներկայացնում ժողովին ոչ առևտրային կազմակերպություններ հիմնադրելու և այդ կազմակերպություններին, ինչպես նաև միջազգային կազմակերպություններին, Կազմակերպության անդամակցելու վերաբերյալ,

ժ) որոշում է կայացնում Կազմակերպությանն անդամագրելու և անդամությունից հեռացնելու վերաբերյալ: Որոշում է անդամավճարների և մուտքավճարների չափերը և դրանց գանձման կարգը, սահմանում է Կազմակերպության անդամների հաշվառում վարելու կարգը և պայմանները, ինչպես նաև Կազմակերպության անդամների նկատմամբ խրախուսանքի և տույժի միջոցներ կիրառելու կարգը:

7.9. Կազմակերպության խորհրդի նիստը կարող է հարցեր քննարկել և որոշումներ կայացնել, եթե նիստին մասնակցում են խորհրդի անդամների ընդհանուր թվի առնվազն 1/2-ը: Որոշումներն ընդունվում են Կազմակերպության խորհրդի նիստին մասնակցող անդամների ձայների պարզ մեծամասնությամբ:

7.10. Կազմակերպության խորհուրդը իր հերթական նիստերը հրավիրում է տարին մեկ անգամ: Կազմակերպության խորհրդի արտահերթ նիստ կարող է հրավիրվել խորհրդի անդամների ընդհանուր թվի առնվազն 2/3-ի գրավոր պահանջով Կազմակերպության նախագահի կողմից կամ Կազմակերպության նախագահի կողմից անմիջականորեն: Կարող են հրավիրվել խորհրդի ընդլայնված նիստեր՝ Կազմակերպության առանձնացված ստորաբաժանումների ղեկավարների, ինչպես նաև Կազմակերպության այլ անդամների մասնակցությամբ:

7.11. Կազմակերպության գործադիր մարմինը կազմակերպության նախագահն է.

ա) ղեկավարում է Կազմակերպության խորհրդի աշխատանքները իրականացնում է Կազմակերպության ընթացիկ գործունեության կառավարումը, այդ թվում՝ ֆինանսական գործունեությունը,

բ) ապահովում է Կազմակերպության ժողովի, Կազմակերպության խորհրդի կողմից ընդունված որոշումների և հանձնարարականների կատարումը, դրանց գործունեությանն ուղղված բոլոր հարցեր լուծումը: Իր իրավասության սահմաններում ընդունում է որոշումներ և ստորագրում է հրամաններ, կարգադրություններ ու այլ անհրաժեշտ փաստաթղթեր, տալիս է հրահանգներ, կատարման համար պարտադիր ցուցումներ:

գ) հաստատում է Կազմակերպության աշխատակազմի հաստիքացուցակը, դրույքաչափերը և Կազմակերպության աշխատակազմի կանոնակարգը, որը չի կարող հակասել սույն կանոնադրությանը,

դ) Ժողովի գումարմանը նախորդող տարիների ընթացքում հաստատում է Կազմակերպության գործունեության և գույքի օգտագործման տարեկան հաշվետվությունները, որոնք առնվազն չորս տարին մեկ անգամ ներկայացնում է Ժողովի հաստատմանը,

ե) աշխատանքի է ընդունում և ազատում է աշխատանքից Կազմակերպության աշխատակազմի հաստիքային և պայմանագրային աշխատողներին;

զ) հաստատում է կազմակերպության, ինչպես նաև նրա մարմինների հաշվետվությունները, Կազմակերպության ժողովին հաշվետվություն է ներկայացնում Կազմակերպության խորհրդի և իր գործունեության մասին,

է) ներկայացնում է Կազմակերպությունը Հայաստանի Հանրապետությունում և օտարերկրյա պետություններում,

ը) Կազմակերպության անունից գործում է առանց լիազորագրի, ներկայացնում է կազմակերպությունը Հայաստանի Հանրապետությունում և օտարերկրյա պետություններում, տնօրինում և կառավարում է Կազմակերպության գույքն ու դրամական միջոցները (այդ թվում՝ դրամաշնորհային միջոցներն ու անդամավճարների ֆոնդը)՝ մինչև 1 միլիոն ՀՀ դրամի չափով միանձնյա, 1-10 միլիոն դրամի չափով՝ խորհրդի համաձայնությամբ, 10 միլիոնից ավելի դրամի չափով՝ ժողովի համաձայնությամբ, տալիս է լիազորագրեր, բանկային հիմնարկներում բացում է հաշվարկային, ընթացիկ և այլ հաշիվներ, Կազմակերպության անունից վարում է բանակցություններ, կնքում պայմանագրեր և համաձայնագրեր, ստորագրում Կազմակերպության ժողովի և խորհրդի կողմից ընդունված փաստաթղթերը,

թ) նախագահում է Կազմակերպության ժողովի և խորհրդի նիստերը,Կազմակերպության ժողովի նիստերի նախագահումը կարող է լիազորել Կազմակերպության անդամ այլ անձի,

ժ) հրավիրում և գումարում է Կազմակերպության ժողովի և խորհրդի հերթական և արտահերթ նիստերը,

ժա) որոշում է ընդունում ցանկացած տեսակի և քանակի գույք ձեռք բերելու, տիրապետելու, օգտագործելու, տնօրինելու, այդ թվում՝ օտարելու և դուրս գրելու վերաբերյալ՝ մինչև 1 միլիոն ՀՀ դրամի չափով միանձնյա, 1-10 միլիոն դրամի չափով՝ խորհրդի համաձայնությամբ, 10 միլիոնից ավելի դրամի չափով՝ ժողովի համաձայնությամբ,

ժբ) հաստատում է Կազմակերպության հիմնական միջոցառումների և աշխատանքների տարեկան պլանները, ծրագրերը և հսկում դրանց կատարման ընթացքը,

ժգ) սահմանում է Կազմակերպության մարմիններում ընդգրկված անձանց (բացառությամբ Նախագահի)՝ իրենց պարտականությունները կամ գործադիր մարմնի հանձնարարությունները կատարելիս կատարված ծախսերի փոխհատուցման և Կազմակերպության կողմից վարձատրության կարգը,

ժդ) անհրաժեշտության դեպքում որոշումներ է ընդունում Կազմակերպության նախագահին կից հասարակական կարգով ժամանակավոր հանձնաժողովներ և աշխատանքային խմբեր, ստեղծելու և լուծարելու մասին, հաստատում է դրանց կանոնադրությունները, կանոնակարգերը և աշխատակարգերը, որոնք չեն կարող հակասել սույն կանոնադրությանը, նշանակում և ազատում է դրանց ղեկավարներին,

ժե) իրականացնում է Կազմակերպության ժողովի և խորհրդի կողմից իր վրա դրված այլ լիազորություններ:

էջ 10-12-ից

8. ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹՅԱՆ ՍԵՓԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԳՈՅԱՑՄԱՆ ԱՂԲՅՈՒՐՆԵՐԸ ԵՎ ՕԳՏԱԳՈՐԾՄԱՆ ԿԱՐԳԸ

8.1. Կազմակերպության նյութական և դրամական միջոցները գոյանում են մուտքավճարներից, անդամավճարներից, տնտեսական ընկերությունների, տեղական, օտարերկրյա և միջազգային կազմակերպությունների, անհատ քաղաքացիների կողմից ստացվող նվիրաբերություններից, այդ թվում՝ դրամաշնորհներից և նվիրատվություններից, կազմակերպության ձեռնարկատիրական գործունեությունից ստացված միջոցներից, դրամական մուտքերը պետական բյուջեից, իր ստեղծած կամ իր մասնակցությամբ այլ կազմակերպություններից ստացված միջոցները, ինչպես նաև ՀՀ օրենսդրությամբ չարգելված այլ աղբյուրներից:

8.2. Կազմակերպությանը սեփականության իրավունքով կարող են պատկանել ՀՀ օրենսդրությամբ չարգելված սեփականության իրավունքի ցանկացած օբյեկտներ: Կազմակերպությանը պատկանող գույքը օգտագործվում է իր կանոնադրական նպատակների ու խնդիրների իրականացման համար:

8.3. Կազմակերպության ղեկավար մարմիններում ընդգրկված անձինք (բացառությամբ Կազմակերպության նախագահի) Կազմակերպության կողմից կարող են վարձատրվել Կազմակերպության նախագահի կողմից սահմանված կարգով:

9. ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹՅԱՆ ՎԵՐԱԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒՄԸ, ԼՈՒԾԱՐՈՒՄԸ, ԼՈՒԾԱՐՄԱՆ ԴԵՊՔՈՒՄ ԳՈՒՅՔԻ ՕԳՏԱԳՈՐԾՈՒՄԸ

9.1. Կազմակերպությունը կարող է լուծարվել ժողովի կամ դատարանի որոշմամբ:

9.2. Ժողովը կազմավորում է լուծարման հանձնաժողով և օրենքով նախատեսված կարգով սահմանում լուծարման կարգն ու ժամկետները: Կազմակերպության լուծարման ավարտին լուծարման հանձնաժողովը, պարտադիր վճարումներն իրականացնելուց հետո, մնացած գույքը, ժողովի որոշմամբ սահմանված կարգով, օգտագործում է Կազմակերպության կանոնադրական նպատակների և խնդիրների իրականացման համար, իսկ եթե դա հնարավոր չէ՝ փոխանցում է պետական բյուջե:

9.3. Կազմակերպությունը կարող է վերակազմակերպվել ժողովի որոշմամբ կամ օրենքով սահմանված դեպքերում դատարանի որոշմամբ՝ օրենքով սահմանված կարգով:

«ՀԱՋՈՂԱԿ ԿԻՆ» ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱԿԱՆ
ՀԱՍԱՐԱԿԱԿԱՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹՅԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱՆԻՇԻ ՊԱՏԿԵՐԸ

SUCCESS
LADY

Սույն կանոնադրությունը կազմված է 15.09.2017թ. և բաղկացած է 12 թերթից:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆ

ԻՐԱՎԱԲԱՆԱԿԱՆ ԱՆՁԱՆՑ
ՊԵՏԱԿԱՆ ՌԵԳԻՍՏՐ

ՎԿԱՅԱԿԱՆ

Իրավաբանական անձի պետական գրանցման

ՎԿԱՅԱԿԱՆ N 03Ա1081299

Իրավաբանական անձի անվանումը
«ՀԱԶՈՂԱԿ ԿԻՆ» ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱԿԱՆ ՀԱՍԱՐԱԿԱԿԱՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹՅՈՒՆ

Գրանցված է Պետական ռեգիստրի
կենտրոնական մարմնի կողմից

Գրանցման համարը **211.171.931299**
Գրանցման ամսաթիվը **2016-10-19**
Իրավաբանական անձի ծածկագիր(կոդը) **50187210**
Հարկ վճարողի հաշվառման համար **01272896**
Իրավաբանական անձի տեսակը **ոչ առևտրային**
Գործունեության ժամկետը **անժամկետ**

ՊԵՏԱԿԱՆ ՌԵԳԻՍՏՐ

(ստորագրություն)

"19" 10 2016 թ.

Վկայականն ուժի մեջ է միայն ներդիրի հետ միասին

L.S.

ՆԵՐԴԻՐ 001

Իրավաբանական անձի պետական գրանցման
N 03Ա1081299 վկայականի

Իրավաբանական անձի անվանումը **«ՀԱԶՈՂԱԿ ԿԻՆ» ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱԿԱՆ ՀԱՍԱՐԱԿԱԿԱՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹՅՈՒՆ**

Գտնվելու վայրը **ՐԱՖՖՈՒ / Շ / 97/1 Ք. ԵՐԵՎԱՆ 0064 ՀԱՅԱՍՏԱՆ**

Իրավաբանական անձի գործադիր մարմնի ղեկավար,
Նախագահ՝ ՀՈՒՓՍԻՄԵ ՔՈՉԱՐՅԱՆ ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ
անձնագիր **002562692**, տրվ. **2015-11-10, 001** կողմից,
հասցե **Պ. ՍԵՎԱԿԻ Փ. / 5 / 68 ԼԵՌՆԱԳՈԳ 1006 ԱՐՄԱՎԻՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆ**

Իրավաբանական անձի իրավանախորդի անվանումը և գրանցման համարը ———

Այլ տեղեկություններ ———

ՊԵՏԱԿԱՆ ՌԵԳԻՍՏՐ

(ստորագրություն)

"19" 10 2016 թ.

ներդիրն ուժի մեջ է միայն վկայականի հետ միասին

L.S.

Հայաստան, 0006, Երևան, Մանանդյան փող., 1/3 շենք, Հեռ. (+374)94561030, (+374)98597706
էլ. հասցե kocharyanhripsime@gmail.com

Լուռ տառապողները՝ կանայք հանքարդյունաբերության սրտում

Հետազոտություն

Նոյեմբեր 2024

«Լուռ տառապողները՝ կանայք հանքարդյունաբերության սրտում» ծրագիրն իրականացնում է «Հաջողակ կին» երիտասարդական ՀԿ-ն Հայաստանում Կանանց Հիմնադրամի ֆինանսական աջակցությամբ

Բովանդակություն

Ներածություն 3
Մեթոդաբանություն 5
Հետազոտության արդյունքներ 7
Հանքարդյունաբերության ազդեցությունը կանանց առողջության վրա 7
Տնտեսական ազդեցությունը կանանց վրա 9
Բնապահպանական ազդեցությունը և հետևանքները կանանց վրա 13
Սոցիալական և համայնքային ազդեցությունը կանանց վրա 15
Հետազոտության մասնակիցների առաջարկներ 18
Եզրակացություն և առաջարկներ 21

Ներածություն

Հանքարդյունաբերությունը, լինելով շատ ազգային տնտեսությունների նշանակալի մասը, ունի հստակ գենդերային հետևանքներ, որոնք անհամաչափ կերպով ազդում են հանքարդյունաբերական համայնքներում ապրող կանանց վրա:

Հետազոտությունները ցույց են տալիս, որ կանանց հասանելիությունը հանքարդյունաբերության հետ կապված տնտեսական օգուտներին խիստ սահմանափակ է: Նույնիսկ երբ հանքարդյունաբերական գործունեությունը զգալի եկամուտ է բերում, կանայք հաճախ չեն կարողանում ուղղակիորեն օգտվել այդ ռեսուրսներից: Որոշ հեղինակներ կասկածի տակ են դնում միասնական տնային տնտեսությունների մասին ավանդական տնտեսական ենթադրությունները՝ նշելով, որ տղամարդկանց կողմից վերահսկվող ռեսուրսները պարտադիր չէ, որ հատկացվեն ընտանիքի բարեկեցությանը[1]: Կանանց՝ տնտեսությունից դուրս մնալը հանգեցնում է ընտանիքի տղամարդկանցից կախվածության ավելացմանը և պոտենցիալ բացառելով կանանց ինչպես ընտանեկան, այնպես էլ համայնքային որոշումների կայացման գործընթացներից[2]:

Հանքարդյունաբերական գործունեությունը զգալիորեն ազդում է նաև կանանց ավանդական դերերի և պարտականությունների վրա: Ըստ մի շարք հեղինակների՝ հանքարդյունաբերական գործունեությունը հաճախ նվազեցնում է կանանց գյուղատնտեսական արտադրողականությունը[3], ազդելով պարենային անվտանգության մակարդակների վրա[4]: Գյուղատնտեսական հողերի կորուստը հանքարդյունաբերական գործունեության պատճառով և հողի բերրիության նվազումը հատկապես ազդում են կանանց ավանդական գյուղատնտեսական գործունեության վրա[5]: Ավելին, հանքարդյունաբերական գործունեությունից բնապահպանական վատթարացումը ուղղակիորեն ազդում է կանանց՝ ավանդական պարտականությունները կատարելու կարողության վրա: Կանայք ստիպված են ավելի շատ ժամանակ և ջանք ներդնել հիմնական կարիքները՝ սնունդ և ջուր ապահովելու համար, ինչը կրճատում է այլ գործունեության համար հասանելի ժամանակը, ներառյալ երեխաների կրթությունը[6]:

Հանքարդյունաբերական գործունեության առողջական ազդեցությունները երևի թե ամենաքննարկված թեմաներից են, որոնք իրենց հետևանքն են ունենում բոլորի վրա, սակայն

---

[1] Eftimie, A., Heller, K., Strongman, J., 2009. In: Gender Dimensions of the Extractive Industries: Mining for Equity. The World Bank
Jenkins, K., 2014. Women, mining and development: An emerging research agenda, *The Extractive Industries and Society, 1 (2014)329-339*

[2] Hill, C., Madden, C., & Collins, N., 2017. A guide to gender impact assessment for the extractive industries. Melbourne: Oxfam Australia. Retrieved from https://www.oxfam.org.au/ wp-content/uploads/2017/04/2017-PA-001-Gender-impact-assessments-in-mining- report_FA_WEB.pdf.

[3] Cariño, J. K., 2002. Women and mining in the Cordillera and International Mining Network. In I. MacDonald & C. Rowland, *Tunnel vision: Women, mining and communities* (pp.16-19). Fitzroy: Oxfam Community Aid Abroad.

[4] Hinton, J. J., Veiga, M. M., & Beinhoff, C., 2003. Women and artisanal mining: Gender roles and the road ahead. In G. Hilson (Ed.), *The socioeconomic impacts of artisanal and small- scale mining in developing countries* (pp. 149-188)

[5] Bose, S., 2004. Positioning women within the environmental justice framework: a case from the mining sector. Gend. Technol. Dev. 8 (3), 407–412.

[6] Eftimie, A., Heller, K., Strongman, J., 2009. In: Gender Dimensions of the Extractive Industries: Mining for Equity. The World Bank
Centre for Environmental Rights, 07.10.2021. How mining erodes the rights of women, Retrieved from: https://cer.org.za/news/how-mining-erodes-the-rights-of-women-2

հատկապես առավել խոցելի դարձնելով կանանց և երեխաներին: Հետազոտությունները բացահայտել են բազմաթիվ առողջական խնդիրներ հանքարդյունաբերական համայնքներում: Այդ խնդիրներից են թունավոր նյութերի (մկնդեղ, կապար, կադմիում, պղինձ և սնդիկ) ազդեցությունը, մաշկային ցանի, գլխացավերի և շնչառական հիվանդությունների ավելացած դեպքերը[7], վերարտադրողական առողջության խնդիրները, ներառյալ մեռելածնություն, բնածին արատներ և վիժումներ[8]:

Կառավարման նշանակալի խնդիր է կանանց համակարգված բացառումը հանքարդյունաբերության հետ կապված որոշումների կայացման գործընթացներից: Բազմաթիվ ուսումնասիրություններ ընդգծում են, որ կանանց հաճախ անտեսում են համայնքային խորհրդակցություններում այնպիսի հարցերի շուրջ, ինչպիսիք են նախնական բանակցությունները հանքարդյունաբերական ընկերությունների հետ, հողօգտագործման համաձայնագրերը, փոխհատուցման պայմանավորվածություններ, օգուտների բաշխումը[9]:

Այս բացառումը ունի նաև էական հետևանքներ համայնքի զարգացման համար, քանի որ հետազոտությունները ցույց են տալիս, որ կանայք հակված են առաջնահերթություն տալ կայուն, երկարաժամկետ ծրագրերին, որոնք կենտրոնացած են սննդի, առողջության, կրթության և կարողությունների զարգացման վրա, մինչդեռ տղամարդիկ հաճախ նախընտրում են կարճաժամկետ ենթակառուցվածքային ծրագրեր[10]:

Ընդհանուր առմամբ՝ գրականության ուսումնասիրությունը հստակ ցույց է տալիս, որ հանքարդյունաբերական գործունեությունը, ոչ պատշաճ կառավարման արդյունքում, համապարփակ բացասական ազդեցություններ կարող է ունենալ հանքարդյունաբերական համայնքներում ապրող կանանց վրա՝ ազդելով նրանց տնտեսական հնարավորությունների, առողջության, ավանդական դերերի և որոշումների կայացման վրա: Այս ազդեցությունները ուժեղանում են գոյություն ունեցող գենդերային անհավասարությունների և մշակութային նորմերի պատճառով, որոնք սահմանափակում են կանանց մասնակցությունը հանքարդյունաբերության կառավարման և օգուտների բաշխման գործում: Սա վկայում է հանքարդյունաբերության քաղաքականության և կառավարման մեջ գենդերազգայուն մոտեցումների կրիտիկական անհրաժեշտության մասին:

---

[7] Valderrama, J. T., & Hudtohan, E. T., 2015. Impact of mining on health and wellbeing, International Seminar on the Socio-Economic and Environmental Impact of Mining, Sulawesi, Indonesia, 2015. Retrieved from http://emilianohudtohan.com/impact-of- mining-on-health-and-wellbeing/
Էկոլուր, 09.02.2023. «Քարաբերդ. աղքատություն ոսկու հետևում» տեսանյութ, հասանելի է՝ https://cvmedia.am/page-1716--88-

[8] Perks, R., 2012. How can public-private partnerships contribute to security and human rights policy and practice in extractive industries? A case study of the Democratic Republic of Congo (DRC). *Resources Policy, 37*(2), 251-260
Hinton, J. J., Veiga, M. M., & Beinhoff, C., 2003. Women and artisanal mining: Gender roles and the road ahead. In G. Hilson (Ed.), *The socioeconomic impacts of artisanal and small- scale mining in developing countries* (pp. 149-188).

[9] Scheyvens R., & Lagisa, L., 1998. Women, disempowerment, and resistance: An analysis of logging and mining activities in the Pacific. *Singapore Journal of Tropical Geography, 19*(1), 51-70
Byford, J., 2002. One day rich: Community perceptions of the impact of the Placer Dome gold mine, Misima Island, Papua New Guinea. In I. Macdonald and C. Rowland (Eds.), *Tunnel vision: Women, mining and communities,* (pp. 30-33) Oxfam Community Aid Abroad
Lahiri-Dutt, K., 2007. Roles and status of women in extractive industries in India: Making a place for gender-sensitive mining development. *Social Change, 37*(4), 37-64

[10] Eftimie, A., Heller, K., Strongman, J., 2009. In: Gender Dimensions of the Extractive Industries: Mining for Equity. The World Bank

Այսպիսով՝ այս հետազոտության **նպատակն** է հասկանալ հանքարդյունաբերության արդյունքում առաջացած հնարավոր ռիսկերն ու խնդիրները հանքարդյունաբերության ազդակիր համայնքներում բնակվող կանանց կյանքի որակի վրա:

Հետազոտության **խնդիրներն** են՝

- ուսումնասիրել հանքարդյունաբերության արդյունքում առաջացած խնդիրները կանանց կյանքի վրա՝ կենտրոնանալով առողջության, սոցիալ-տնտեսական իրավիճակի, շրջակա միջավայրի և սոցիալական ոլորտների վրա:
- ներկայացնել առաջարկներ ստացված արդյունքների հիման վրա:

Հայաստանում գրանցված հանքերի թիվը 900 է, որոնցից 45-ը մետաղական հանքեր են[11], որոնց մեծամասնությունը գտնվում են ՀՀ Լոռու և Սյունիքի մարզերում:

Հետազոտության թիրախային բնակավայրերը գտնվում են Լոռու մարզում և չորսն են՝ Ախթալա, Մեծ Այրում, Թեղուտ և Շնող:

Մեթոդաբանություն

Հետազոտության համար կիրառվել է որակական մեթոդաբանական մոտեցումը: Տվյալների հավաքումն իրականացվել է ֆոկուս խմբային քննարկման և առանցքային տեղեկատուների հետ հարցազրույցի մեթոդների միջոցով:

Ֆոկուս խմբային քննարկումներ: Ֆոկուս խմբային քննարկումներն իրականացվել են հետազոտության թիրախ բնակավայրերի կանանց հետ: Այս մեթոդը հնարավորություն է տվել խորքային ուսումնասիրել կանանց փորձառությունները, ընկալումները և դիրքորոշումները թեմայի վերաբերյալ:

Իրականացվել է յոթ ֆոկուս խմբային քննարկում՝ երկուական Մեծ Այրում, Շնող և Թեղուտ բնակավայրերում, մեկը՝ Ախթալա բնակավայրում: Ամեն համայնքում քննարկումներից մեկն իրականացվել է 18-35 տարեկան կանանց հետ, իսկ մյուսը 36 և ավելի մեծ տարիքի կանանց հետ: Ընդհանուր, ֆոկուս խմբային քննարկումներին մասնակցել է 50 կին:

Բնակավայրեր	Խմբեր	Քանակ
Ախթալա	36+	1
Մեծ Այրում	18-35	1
	36+	1
Շնող	18-35	1
	36+	1
Թեղուտ	18-35	1
	36+	1
	Ընդհանուր	**8**

[11] Matouskova, K., Mach, V., Grechko V., et al., 2023. The Price of Gold. How gold mining affects pollution with heavy metals in Armenia

Առանցքային տեղեկատուների հետ հարցազրույցներ: Իրականացնել են նաև հարցազրույցներ առանցքային տեղեկատուների՝ այդ համայնքներում գործունեություն ծավալող հասարակական կազմակերպությունների, տեղական ինքնակառավարման մարմինների ներկայացուցիչների, ինչպես նաև թեմային առնչվող այլ անձանց հետ: Ընդհանուր իրականացվել է 6 հարցազրույց:

Առանցքային տեղեկատուներ	Հարցազրույցների քանակ
ՀԿ ներկայացուցիչներ	3
ՏԻՄ ներկայացուցիչներ	2
Այլ տեղեկատուներ	1
Ընդհանուր	**6**

Տվյալների հավաքում և վերլուծություն: Նախքան ֆոկուս խմբային քննարկումները և հարցազրույցներն իրականացնելը մասնակիցներին ներկայացվել է հետազոտության նպատակը և ստացվել է ձայնագրության թույլտվություն: Ձայնագրությունները սղագրվել են՝ պահպանելով գաղտնիության բոլոր սկզբունքները: Որակական տվյալների համար իրականացվել է թեմատիկ վերլուծություն:

Հետազոտության սահմանափակումներ: Այս հետազոտության սահմանափակումը ֆոկուս խմբերի քննարկումների համար մասնակիցների հավաքագրման խնդիրն էր, քանի որ որոշ կանայք վարանում էին ներգրավվել այս թեմայի շուրջ քննարկումներում: Հավաքագրման այս մարտահրավերը կարող էր հանգեցնել հիմնականում այն կանանց մասնակցությանը, ովքեր ավելի հարմարավետ էին զգում այս խնդիրները քննարկելիս՝ պոտենցիալ բաց թողնելով այլ կանանց կարևոր տեսակետները:

Հետազոտության արդյունքներ

Հետազոտության հաջորդ բաժիններում ներկայացված են կանանց տեսանկյունից հանքարդյունաբերության ազդեցությունը առողջության, տնտեսական հնարավորությունների, շրջակա միջավայրի, սոցիալական կյանքի և որոշումների կայացման գործընթացների վրա:

Հանքարդյունաբերության ազդեցությունը կանանց առողջության վրա

Բոլոր ուսումնասիրված համայնքներում հանքարդյունաբերական գործունեության առավել նշանակալի մտահոգությունը առողջապահական հետևանքներն են, հատկապես կանանց և երեխաների համար, որոնք դիտարկվում են որպես առավել խոցելի խմբեր:

Վերարտադրողական առողջություն և մայրության հետ կապված մտահոգություններ

Առողջության հետ կապված ամենատագնապալի ազդեցություններից մեկը, որը հետևողականորեն նշվել է բոլոր համայնքներում, վերաբերում է կանանց վերարտադրողական առողջությանը: Հետազոտությանը մասնակցած կանայք և առանցքային տեղեկատուները հաղորդում են հղիության ընդհատման հաճախակի դեպքերի մասին, որը նրանք կապում են հանքարդյունաբերությունից առաջացած օդի աղտոտման հետ: Մտահոգությունը տարածվում է հղիությունից մինչև պտղի զարգացում և երեխաների առողջություն: Ըստ առանցքային տեղեկատուներից մեկի՝ հատկապես ուշագրավ է, երբ տեղի կանայք, երբ հղիանում են, *«իրենք բժշկին սեռը չեն հարցնում, իրենք հարցնում են, թե արդյո՞ք երեխան առողջ է»*: Սա արտացոլում է այս համայնքներում բնածին արատների և զարգացման խնդիրների վերաբերյալ խորը արմատավորված մտահոգությունը:

> *«Կանանց օրգանիզմը շատ ավելի խոցելի է, նախ իր կառուցվածքի և առանձնահատկությունների առումով, մյուս կողմից, քանի որ կանայք իրենց կյանքի որոշակի փուլերում շատ պատասխանատու գործառույթ են կատարում՝ վերարտադրողական ֆունկցիա»: Մեջբերում առանցքային տեղեկատուի հետ հարցազրույցից*

> *«Նաև հղիությունը կանայք սկսել են ավելի ծանր տանել, ավելի շատ են լինում դեպքեր երբ կորցնում էին երեխային կամ երեխան ծնվում է այլ հիվանդություններով»: Մեջբերում կանանց հետ քննարկումից, 18-35 տարեկան*

Վերարտադրողական առողջության խնդիրներից բացի հետազոտության մասնակիցները նաև հաղորդում են տարբեր քրոնիկ առողջական խնդիրների՝ արյան ճնշման խնդիրների, սրտի հետ կապված հիվանդությունների տարածվածության մասին: Քաղցկեղի դեպքերը, հատկապես երեխաների շրջանում, նշվել են բոլոր համայնքներում: Առողջական խնդիրները հատկապես առավել շատ են շեշտվել պոչամբարների մոտ գտնվող համայնքներում: Այս համայնքների կանայք հաղորդել են ֆիզիկական թուլության և ավելի հաճախակի հիվանդությունների մասին՝ համեմատած իրենց ավելի երիտասարդ տարիների հետ, ինչը նրանք վերագրում են հանքարդյունաբերության հետ կապված աղտոտման շարունակական ազդեցությանը: Մասնակիցները հետևողականորեն նշել են ընդհանուր թուլություն, գլխացավեր և շնչառական խնդիրներ:

Այնուամենայնիվ, կանանց մեծ մասը, քանի որ չեն անցել համապարփակ առողջապահական հետազոտություններ, զգուշավոր էին այս երևույթները միանշանակ կապել հանքարդյունաբերական գործունեության հետ:

«Բավականին շատացել են ուռուցքային հիվանդությունները, հատկապես՝ քաղցկեղը: Շատ են նաև շնչառական խնդիրները»: Մեջբերում կանանց հետ քննարկումից, 36+ տարեկան

«Մարդիկ հաճախ զգում են ֆիզիկական թուլություն, գլխացավեր, շատ են նաև կան դիաբետիկ հիվանդություններով մարդիկ»: Մեջբերում կանանց հետ քննարկումից, 36+ տարեկան

Առողջապահական ենթակառուցվածքներ և հասանելիություն

Առողջապահական խնդիրներն ավելի են սրվում առողջապահական ենթակառուցվածքների և ծառայությունների էական բացերի պատճառով: Իրավիճակը զգալիորեն տարբերվում է համայնքների միջև: Մինչ բնակավայրերի մի մասը, օրինակ Ճնողը, ունեն համեմատաբար լավ հագեցած ամբուլատորիա, բուժքույր և բժիշկ, այլ բնակավայրեր, օրինակ Մեծ Այրումը, չունեն նույնիսկ բազային բժշկական պայմաններ: Առողջապահական ծառայությունների հասանելիության այս անհավասարությունը լրացուցիչ բեռ է ստեղծում կանանց համար, ովքեր հաճախ ստիպված են լինում մեկնել Ալավերդի հիմնական բժշկական ծառայությունների համար:

Առողջապահական ծառայությունների ֆինանսական խոչընդոտները ևս նշվել են հետազոտության մասնակիցների կողմից: Ըստ նրանց՝ շատ ընտանիքներ չեն կարող իրենց թույլ տալ կանոնավոր առողջության ստուգումներ կամ անհրաժեշտ դեղորայք: Այս իրավիճակը հատկապես դժվար է քրոնիկ հիվանդություններ ունեցող անդամներով կամ կանոնավոր բժշկական ուշադրության կարիք ունեցող երեխաներով ընտանիքների համար:

«Գյուղում ոչ մի ծառայություն չկա, չկա բուժկետ, չկա դեղատուն, բացարձակապես ոչինչ չկա: Հիմնականում ստիպված ենք լինում գնալ կողքի գյուղ, սակայն այլ դեպքերում օգտվում ենք Ալավերդու կամ Այրում քաղաքների բժշկական կենտրոններից»: Մեջբերում կանանց հետ քննարկումից, 18-35 տարեկան

«Համայնքում առկա է ամբուլատորիա, ունենք տեղական շատ լավ բժիշկ, ով միշտ աջակցում է: Համայնքում կահավորված է ամբուլատորիան և վերջին տարիներին բարելավվել է առողջապահական ծառայությունների վիճակը»: Մեջբերում կանանց հետ քննարկումից, 36+ տարեկան

«Շատ հաճախ այդ ամենը առաջացնում է ֆինանսական բարդություններ, քանի որ ոչ բոլորը ունեն հնարավորություններ մուծելու հետազոտվելու համար և մարդիկ ստիպված նախընտրում են մնալ հիվանդ»: Մեջբերում կանանց հետ քննարկումից, 36+ տարեկան

Կանխարգելիչ առողջապահություն և մշտադիտարկում

Համայնքներում բացահայտված կրիտիկական բացը համակարգված առողջապահական մշտադիտարկման և կանխարգելիչ խնամքի ծրագրերի բացակայությունն է: Մինչ որոշ հանքարդյունաբերական ընկերություններ երբեմն կազմակերպում են առողջության զննումներ իրենց աշխատակիցների համար, չկա առողջապահական մշտադիտարկման համապարփակ համակարգ ամբողջ համայնքի համար, հատկապես կանանց և երեխաների համար, ովքեր կարող են տուժել շրջակա միջավայրի աղտոտումից, բայց անմիջականորեն չեն աշխատում հանքերում: Կանանց կողմից նշված մեկ այլ խնդիր, որը կարող է սրել առողջական խնդիրները, վերաբերում է հիգիենայի և անվտանգության կանոններին տեղյան չլինելուն և դրանց չհետևելուն: Ինչպես նշվել է, օրինակ, հաճախ են լինում դեպքերը, երբ հանքից վերադառնալուց հետո տղամարդիկ չեն

փոխում իրենց հագուստը և շփվում են երեխաների, ընտանիքի այլ անդամների հետ՝ նրանց վտանգելով հնարավոր լրացուցիչ ռիսկի:

Առանցքային տեղեկատուների հետ հարցազրույցները բացահայտում են, որ այս համայնքներում երբևէ չի իրականացվել պետական մակարդակով առողջության վրա ազդեցության գնահատում, չնայած առողջապահական ռիսկերի հստակ ապացույցներին:

«Մի քանի տարի առաջ Առողջապահության նախարարությունից պատասխանել էին, որ իրենք դիմել են Առողջապահության միջազգային կազմակերպություն, որպեսզի մշակեն չափորոշիչներ երկու հանքարդյունաբերական և երկու ոչ արդյունաբերական համայնքների համեմատությունը գնահատելու համար, սակայն որևէ գործընթաց չսկսվեց»: Մեջբերում առանցքային տեղեկատուի հետ հարցազրույցից

«Լավ կլիներ, եթե հանքը համայնքում աջակցեր, որ իրականացվեին առողջապահական ծրագրեր, անվճար հետազոտություններ անեին, բոլորի համար, քանի որ նրանց գործունեությունը ազդում է բոլորիս առողջության վրա»: Մեջբերում կանանց հետ քննարկումից, 36+ տարեկան

Հոգեկան առողջություն և հոգեբանական ազդեցություն

Չնայած հետազոտության ընթացքում ուղղակիորեն քիչ է քննարկվել, սակայն պատասխաններից կարելի է նաև եզրակացություն անել մշտապես առողջապահական մտահոգություններով ապրելու հոգեբանական ազդեցության մասին՝ որպես նշանակալի խնդիր: Իրենց երեխաների առողջության, ջրի և սննդի անվտանգության, և իրենց համայնքների վրա հանքարդյունաբերության երկարաժամկետ հետևանքների վերաբերյալ անհանգստությունները ստեղծում են մշտական սթրեսի վիճակ, որն ինքնին դառնում է առողջապահական մտահոգություն:

Ապագա հետևանքներ

Երկարաժամկետ առողջապահական հետևանքները մնում են այս համայնքների գլխավոր մտահոգությունը: Հատուկ անհանգստություն կա շրջակա միջավայրում ծանր մետաղների կուտակման և ապագա սերունդների վրա դրանց հնարավոր ազդեցության վերաբերյալ:

Իրավիճակը պահանջում է հրատապ ուշադրություն՝ հատուկ հանքարդյունաբերությունից տուժած համայնքների կանանց համար նախատեսված համապարփակ առողջապահական ծրագրերի մշակման ուղղությամբ: Սա պետք է ներառի կանոնավոր առողջապահական մշտադիտարկում, մասնագիտացված խնամքի բարելավված հասանելիություն և կանխարգելիչ առողջապահական ծրագրեր, որոնք կհասցեագրեն այս համայնքներում կանանց առջև ծառացած յուրահատուկ մարտահրավերները:

«Ծանր մետաղների ազդեցությունը արագ չի անհետանում, և դրանց ազդեցությունը կարող է հեռուն գնացող հետևանքներ ունենալ համայնքի առողջության համար»: Մեջբերում առանցքային տեղեկատուի հետ հարցազրույցից

Տնտեսական ազդեցությունը կանանց վրա

Զբաղվածության կառուցվածք և գենդերային անհավասարություններ

Հայաստանի հանքարդյունաբերության ոլորտում առկա են զբաղվածության նշանակալի գենդերային անհավասարություններ, որոնք խորապես ազդում են կանանց տնտեսական

հնարավորությունների վրա: Համաձայն Վիճակագրական կոմիտեի 2022 թվականի տվյալների, կանայք կազմում են հանքարդյունաբերության ոլորտի աշխատուժի 6.5%-ը (12,200 աշխատողից 800-ը)[12]: Ավելին, գոյություն ունի աշխատավարձի զգալի տարբերություն, որտեղ տղամարդիկ վաստակում են 70.1%-ով ավելի քան կանայք այս ոլորտում (375,461 դրամ կանանց համար և 535,983 դրամ տղամարդկանց համար)[13]՝ հավանաբար պայմանավորված իրականացվելիք աշխատանքների և դրանց բարդության տարբերությամբ:

Հանքարդյունաբերական գործունեության մեջ կանանց համար հասանելի զբաղվածության հնարավորությունները նկատելիորեն սահմանափակ են և գենդերային կարծրատիպերով պայմանավորված: Ուսումնասիրված համայնքներում կանայք հիմնականում ունեն օժանդակ դերեր, ինչպիսիք են ճաշարանի աշխատողները և մաքրողները: Օժանդակ պաշտոններում այս կենտրոնացումը ոչ միայն սահմանափակում է կանանց վաստակելու ներուժը, այլև ամրապնդում է գոյություն ունեցող գենդերային դերերը՝ կանայք զբաղեցնում են առավել ցածր և սպասարկող պաշտոններ:

«Կանայք ունենք, որ հանքի կոմունալում, ճաշարանում աշխատում են: Իրենց համապատասխան գործեր անում են, օրինակ մաքրություն և այլն»: Մեջբերում առանցքային տեղեկատուի հետ հարցազրույցից

«Կանանց համար ստեղծվել են նոր աշխատանքային հնարավորություններ, հենց հանքում, օրինակ՝ խոհարար, մաքրուհի և այլն»: Մեջբերում կանանց հետ քննարկումից, 18-35 տարեկան

Ավանդական տնտեսական գործունեության փոխակերպում

Ըստ հետազոտության արդյունքների, հանքարդյունաբերությունը նաև ազդեցություն է ունեցել կանանց կողմից սովորաբար իրականացվող ավանդական տնտեսական գործունեության, մասնավորապես գյուղատնտեսության վրա: Տարբեր համայնքներում մասնակիցները հաղորդել են գյուղատնտեսական գործունեության նկատելի նվազման մասին, որը պատմականորեն կանանց համար ապահովել է զբաղվածություն և եկամտի աղբյուրներ: Մի շարք մասնակիցներ նշել են, որ իրենց գյուղատնտեսական արտադրանքն ավելի ու ավելի դժվար է վաճառել՝ հանքարդյունաբերական գործունեությունից աղտոտման վերաբերյալ մտահոգությունների պատճառով: Մասնակիցներից մեկը պատմել է իր պատմությունը, որ ստիպված է եղել հրաժարվել խոտաբույսերի թեյի արտադրության բիզնեսից, երբ լաբորատոր թեստերը բացահայտել են ծանր մետաղների առկայություն այդ խոտաբույսերում: Մեկ այլ մասնակից էլ չի կարողանում զարգացնել իր չրերի արտադրությունը նույնանման պատճառով:

Համայնքներից մեկում բնակիչները նշել են, որ մարդիկ ավելի ու ավելի են նախընտրում հանքում աշխատանքը անասնապահության փոխարեն, չնայած տարածաշրջանի անասնապահության զգալի ներուժին: Այս անցումը ազդում է ոչ միայն ներկայիս եկամտի վրա, այլև ազդում է ավանդական գյուղատնտեսական գիտելիքների և հմտությունների պահպանման և փոխանցման վրա:

«Առաջ զոնե կարողանում էին զբաղվել գյուղատնտեսությամբ սակայն հիմա իրենք ապրանքը չեն գնում, քանի որ աղտոտված գոտուց է»: Մեջբերում կանանց հետ քննարկումից, 18-35 տարեկան

---

[12] ՀՀ վիճակագրական կոմիտե, 2023. Աշխատանքի շուկան Հայաստանում. Զբաղվածություն, հասանելի է՝ https://armstat.am/file/article/lab_market_2023_4.2.pdf

[13] ՀՀ վիճակագրական կոմիտե, 2023. Հայաստանի կանայք և տղամարդիկ, հասանելի է՝ https://armstat.am/file/article/gender-2023.pdf

«Ուզում էի զբաղվել խոտաբույսերից թեյերի պատրաստմամբ, խոտաբույսերը տարել եմ հետազոտության և պարզվել է, որ հարուստ են ծանր մետաղներով, ստիպված եմ եղել թողնել այդ գաղափարը»: Մեջբերում կանանց հետ քննարկումից, 36+ տարեկան

«Ավանդական եկամտի աղբյուրներ տուժել են, նախ արդեն այգեգործությունը մարդկանց ավելի քիչ է հետաքրքրում, բացի այդ արտադրանքը չեն կարողանում արտահանել աղտոտված լինելու պատճառով»: Մեջբերում կանանց հետ քննարկումից, 18-35 տարեկան

Նոր տնտեսական հնարավորություններ և մտահոգություններ

Չնայած այս մարտահրավերներին, որոշ կանայք գտել են հարմարվելու և նոր տնտեսական հնարավորություններ ստեղծելու ուղիներ: Մի շարք համայնքներում աճել է կանանց կողմից ղեկավարվող փոքր բիզնեսների թիվը, հատկապես հրուշակեղենի, ձեռագործ իրերի և գեղեցկության ծառայությունների ոլորտներում: Մասնակիցներից ոմանք նշել են, որ ավելի շատ կանայք են դառնում անհատ ձեռներեցներ, ինչը վկայում է տնտեսական դերերի և հնարավորությունների աստիճանական փոփոխության մասին: Այս զբաղվածության շնորհիվ կանանց ներդրումը տնային տնտեսության եկամտին աճել է՝ երբեմն հավասարվելով կամ գերազանցելով տղամարդ ընտանիքի անդամներին:

Սակայն այս հնարավորությունները համընդհանուր հասանելի չեն հանքարդյունաբերությունից տուժած բոլոր համայնքներում: Օրինակ, Մեծ Այրումում կանայք հաղորդել են նոր տնտեսական հնարավորությունների բացակայության մասին, ինչը նաև ընդգծում է հանքարդյունաբերական գործունեությունից տնտեսական օգուտների անհավասար բաշխումը տարբեր համայնքների միջև:

«Հանքում գրեթե չկան աշխատատեղեր կանանց համար, իսկ հանքից դուրս մնում է միայն զբաղվել սեփական ձեռնարկատիրությամբ, ավելի հաճախ կանայք համայնքում զբաղվում են հրուշակագործությամբ կամ վարսահարդարությամբ»: Մեջբերում կանանց հետ քննարկումից, 36+ տարեկան

«Հանքում աշխատատեղերը ընդհանրապես հասանելի չեն իրենց համար և երբեք չեն լսել, որ կնոջ համար լինի հնարավորություն: Այլ աշխատատեղեր չկան, կանայք ուղղակի չեն աշխատում»: Մեջբերում կանանց հետ քննարկումից, 18-35 տարեկան

Կանանց դրական տնտեսական փոփոխությունը ստեղծել է նաև նոր մարտահրավերներ, քանի որ կանայք շարունակում են կրել տնային տնտեսության պահպանման և երեխաների խնամքի հիմնական պատասխանատվությունը, ինչը հանգեցնում է վճարվող և չվճարվող աշխատանքի «կրկնակի բեռի»: Փոփոխությունը տարածվում է նաև ընտանեկան որոշումների կայացման դինամիկայի վրա: Մասնակիցներից ոմանք նշել են, որ եթե նախկինում տղամարդիկ բացասաբար էին վերաբերվում կանանց աշխատանքին, տնտեսական անհրաժեշտությունները փոխել են այս վերաբերմունքը՝ հանգեցնելով աշխատուժում կանանց մասնակցության ավելի մեծ ընդունման: Սակայն այս ընդունումը թվում է՝ ավելի շատ պայմանավորված է տնտեսական անհրաժեշտությամբ, քան գենդերային դերերի հիմնարար փոփոխություններով:

«Նախկինում տղամարդիկ այդքան էլ լավ չէին նայում կնոջ աշխատելուն, սակայն հիմա այդպես չէ, հիմա հասկանում են, որ առանց դրա չեն կարող ոչինչ անել»: Մեջբերում կանանց հետ քննարկումից, 36+ տարեկան

Ընդհանուր առմամբ, հանքարդյունաբերությունից կախված տնտեսությունը ստեղծում է հատուկ խոցելիություններ կանանց համար: Այն համայնքներում, որտեղ հանքարդյունաբերությունը հիմնական գործատուն է, կանայք ունեն սահմանափակ այլընտրանքային տարբերակներ, եթե նրանք չեն ցանկանում կամ չեն կարող աշխատել հանքարդյունաբերության հետ կապված

պաշտոններում: Այս կախվածությունը հատկապես մտահոգիչ է՝ հաշվի առնելով հանքարդյունաբերական գործունեության սահմանափակ բնույթը: Իրավիճակը հատկապես անկայուն է այնպիսի համայնքներում, ինչպիսին է Մեծ Այրումը, որտեղ համայնքի քիչ թվով անդամներ են աշխատում հանքում, չնայած հանքարդյունաբերական գործունեության, հատկապես պոչամբարների, բնապահպանական բեռը կրելուն: Բացի այդ, մինչ որոշ համայնքներ հաղորդում են հիմնական ենթակառուցվածքների և ծառայությունների բարելավման մասին, մյուսները նշում են դրանց անկում: Նույն Մեծ Այրումում մասնակիցները հաղորդել են խանութների և այլ տնտեսական ենթակառուցվածքների փակման մասին, ինչը վկայում է տեղական տնտեսական հնարավորությունների կրճատման մասին: Այս օրինակներն ընդգծում են հանքարդյունաբերական տարածաշրջաններում տնտեսական օգուտների և բնապահպանական ծախսերի անհավասար բաշխման խնդիրները:

«Վերջին տարիներին համայնքի վիճակը ավելի է վատանում, ավելի շատ մարդիկ են լքում, խանութները և այլ ենթակառուցվածքները փակվում են: Իսկ հանքը գրեթե դրական ազդեցություն չի ունեցել, քանի որ համայնքից շատ քչերն են աշխատում հանքում»: Մեջբերում կանանց հետ քննարկումից, 36+ տարեկան

«Մեծ Այրում գյուղն ունի մոտ 1000 հոգի, որտեղ կա պոչամբար, այս գյուղի կանայք բացառվում է, որ տնտեսական դրական ազդեցություն կունենան, գյուղի բնակիչներն անընդհատ բողոքում են առողջական խնդիրներից»: Մեջբերում առանցքային տեղեկատուի հետ հարցազրույցից

Հետազոտությունից բխող էական մտահոգություն է այդ համայնքների երկարաժամկետ տնտեսական կայունությունը: Հանքարդյունաբերությունից սերտ կախվածությունը ստեղծում է հատուկ խոցելիություններ այդ համայնքների բնակիչների և հատկապես կանանց համար, ովքեր հաճախ ունեն ավելի քիչ այլընտրանքային տնտեսական հնարավորություններ: Բազմաթիվ մասնակիցներ մտահոգություն են հայտնել իրենց համայնքների ապագայի վերաբերյալ հանքարդյունաբերական գործունեության դադարեցման դեպքում, ընդգծելով տնտեսական դիվերսիֆիկացիայի և այլընտրանքային զարգացման ռազմավարությունների անհրաժեշտությունը:

«Երբ հանքը վերջանում է, մարդկանց այլընտրանք չի առաջարկվում»: Մեջբերում առանցքային տեղեկատուի հետ հարցազրույցից

Տնտեսական զարգացման առաջարկներ

Հանքարդյունաբերական գործունեություն ունեցող համայնքներում տնտեսական զարգացման համար հետազոտության մասնակիցները հետևողականորեն շեշտադրել են հետևյալի անհրաժեշտությունը.

- Հատկապես կանանց համար հասանելի այլընտրանքային տնտեսական ոլորտների զարգացում
- Կանանց ձեռներեցության նախաձեռնությունների աջակցություն
- Վերապատրաստման և կարողությունների զարգացման ծրագրեր
- Ներդրումներ այլընտրանքային արդյունաբերության մեջ, ինչպիսիք են ջերմոցային գյուղատնտեսությունը կամ թեթև արդյունաբերությունը

«Լավ կլիներ տեսնել այլընտարնաքային զարգացման ճյուղեր, այդ թվում՝ փոքր ջերմոցային տնտեսություններ, կարի ֆաբրիկաներ, չրերի արտադրություն»: Մեջբերում կանանց հետ քննարկումից, 36+ տարեկան

«Հիանալի կլիներ, որ հենց հանքարդյունաբերող կազմակերպությունը աջակցեր այդ ձեռնակոեր կանանց»: Մեջբերում կանանց հետ քննարկումից, 18-35 տարեկան

Ամփոփելով՝ հետազոտվող համայնքներում կանանց վրա հանքարդյունաբերության տնտեսական ազդեցությունները բացահայտում են հնարավորությունների և մարտահրավերների բարդ պատկեր: Մինչ հանքարդյունաբերական գործունեությունը որոշ դեպքերում բերել է տնային տնտեսությունների եկամուտների աճի, այն նաև ստեղծել է նոր խոցելիություններ և կախվածություններ: Իրավիճակը պահանջում է թիրախային միջամտություններ՝ կանանց համար ավելի արդար տնտեսական հնարավորություններ ապահովելու և ավելի դիմացկուն ու դիվերսիֆիկացված տեղական տնտեսություններ կառուցելու համար:

Բնապահպանական ազդեցությունը և հետևանքները կանանց վրա

Բնական միջավայրի փոխակերպում

Հանքարդյունաբերական համայնքների բնապահպանական փոխակերպումը հանքարդյունաբերական գործունեության առավել տեսանելի և անմիջական ազդեցություններից մեկն է: Հետազոտության թիրախ համայնքներում մասնակիցները նկարագրել են, թե ինչպես է իրենց բնությունը, որը բնութագրվում էր մաքուր ջրով, գետերով և հարուստ անտառային տարածքներով, փոխվել: Այս բնական լանդշաֆտների կորուստը էական ազդեցություն ունի համայնքի և կանանց վրա, որոնք ավանդաբար հենվում էին այս ռեսուրսների վրա՝ թե՛ տնային տնտեսության կարիքները հոգալու, թե՛ եկամուտ բերող գործունեության համար:

«Թեղուտի անտառը յուրահատուկ էր, որտեղ մի քանի էնդեմիկ բուսատեսակներ կային»: Մեջբերում առանցքային տեղեկատուի հետ հարցազրույցից

«Հանքը խլել է մեր այգիները, հետևաբար շատերը ուղղակի չունեն տարածք գյուղատնտեսությամբ զբաղվելու համար»: Մեջբերում կանանց հետ քննարկումից, 18-35 տարեկան

«Գլխավոր փոփոխությունը անտառահատումներն են, որոնք արվել են հանքի կողմից, մեր հիանալի բնությունը վերացվել է»: Մեջբերում կանանց հետ քննարկումից, 18-35 տարեկան

Ջրային ռեսուրսների դեգրադացիա

Ջրային ռեսուրսների աղտոտումը ամենածանր և տարածված բնապահպանական ազդեցություններից մեկն է բոլոր ուսումնասիրված համայնքներում: Ջրի աղբյուրների աղտոտումը դրսևորվում է բազմաթիվ փոխկապակցված ձևերով, որոնք հատկապես ազդում են կանանց կյանքի վրա: Խմելու ջրի որակը դարձել է նշանակալի մտահոգություն. Մեծ Այրումի նման համայնքներում բնակիչները հայտնում են անորոշություն իրենց ջրի աղբյուրների անվտանգության վերաբերյալ, հատկապես այնտեղ, որտեղ ջրի երթուղիներն անցնում են հանքարդյունաբերական գործունեության մոտով: Ջրի որոշ աղբյուրներ ամբողջովին ցամաքել են, մինչդեռ մյուսներում երևում են աղտոտվածության նշաններ:

Ոռոգման ջրի վրա ազդեցությունը հատկապես մարտահրավերային է եղել գյուղատնտեսական գործունեությամբ զբաղվող կանանց համար: Ճնողի և Ախթալայի նման համայնքներում կանայք հաղորդում են, որ հանքի պոչանքները հաճախ աղտոտում են ոռոգման ջրերը, ստիպելով նրանց դժվար ընտրություն կատարել աղտոտված ջուրն իրենց այգիների համար օգտագործելու կամ այլընտրանքային ջրի աղբյուրներ փնտրելու միջև, հաճախ ստիպված լինելով դիմել խմելու ջրի օգտագործմանը ոռոգման նպատակով:

«Մենք ստիպված ենք օգտագործել խմելու ջուր ոռոգման համար, քանի որ ոռոգման ջուրը աղտոտված է հանքի թափոններով»: Մեջբերում կանանց հետ քննարկումից, 36+ տարեկան

«Գիտենք, որ առաջ պոչանքը բաց էին թողում և լցնում էին գետերը, այնուհետև մարդիկ դա օգտագործում էին, որպես ոռոգման ջուր»: Մեջբերում կանանց հետ քննարկումից, 18-35 տարեկան

«Հաջորդ փուլի վնասն այն է, որ ոչ միայն փոշին, աղմուկն են ավելանում, նաև պոչամբարն իր թունավոր ջրահոսքերով, որը գրեթե չի մաքրվում և նստեցումից հետո աղտոտվում են գետերը և դա մենք օգտագործում ենք ոռոգման համար»: Մեջբերում առանցքային տեղեկատուի հետ հարցազրույցից

Օդի որակի վատթարացում

Օդի որակի վատթարացումը ամենօրյա մարտահրավեր է ներկայացնում հանքարդյունաբերական համայնքների կանանց համար՝ ազդելով թե՛ նրանց առողջության, թե՛ տնային պարտականությունների վրա: Մասնակիցները տարբեր համայնքներում հաղորդում են փոշու տեսանելի կուտակում չորացման համար փռված լվացքի վրա, պոչամբարների վրա ամպանման գոյացությունների առաջացում, համայնքի անդամների շրջանում շնչառական խնդիրների աճ, հատուկ մտահոգություններ երեխաների առողջության վրա ազդեցության վերաբերյալ:

«Համայնք գալուց կարելի է նկատել ճանապարհների մոտ նստած դեղին փոշին, որը միանշանակ վտանգավոր է առողջության համար և տգեղացնում է համայնքը»: Մեջբերում կանանց հետ քննարկումից, 36+ տարեկան

«Հաճախ պոչամբարի վրա հավաքվում է ամպերանման սպիտակ զանգված, ինչը խոսում է օդի աղտոտվածության մասին»: Մեջբերում կանանց հետ քննարկումից, 18-35 տարեկան

Հողի աղտոտում և գյուղատնտեսական ազդեցություն

Հողի աղտոտվածությունը խորապես ազդել է կանանց ավանդական գյուղատնտեսական գործունեության վրա: Սննդի արտադրությունը գնալով ավելի դժվար է դարձել, կանայք հաղորդում են բերքատվության անկման և որոշակի բույսերի աճեցման դժվարությունների մասին: Լաբորատոր հետազոտությունները, որոնք հաստատել են տեղական աճեցված մթերքի մեջ ծանր մետաղների բարձր մակարդակը, դժվար կամ անհնար են դարձրել գյուղատնտեսական արտադրանքի վաճառքը, ազդելով շատ կանանց եկամտի կարևոր աղբյուրի վրա: Ավանդական հավաքչական գործունեությունը, որը հաճախ իրականացվում էր կանանց կողմից, նույնպես կրճատվել է աղտոտման պատճառով: Ազդեցությունը տարածվում է նաև անասնապահության վրա: Կանայք մտահոգություն են հայտնում կենդանիների առողջության և մսի ու կաթնամթերքի անվտանգության վերաբերյալ, ինչն ազդում է թե՛ տնային տնտեսությունների պարենային անվտանգության, թե՛ ավանդաբար կանանց կողմից կառավարվող եկամտաբեր գործունեության վրա:

Նայելով դեպի ապագա, համայնքները զգալի մտահոգություն են հայտնում երկարաժամկետ բնապահպանական հետևանքների վերաբերյալ: Հողի որակի աստիճանական դեգրադացիան հարցեր է առաջացնում ապագա գյուղատնտեսական կենսունակության վերաբերյալ և նոր անվտանգության մտահոգություններ են առաջացնում ընտանիքների համար: Կանայք հաղորդում են, որ նույնիսկ եթե հանքարդյունաբերական գործունեությունը դադարի, կուտակված բնապահպանական վնասը կարող է խոչընդոտել ավանդական գյուղատնտեսական գործունեությանը վերադառնալը:

«Նաև չենք կարողանում վաճառել աճեցրածը, և հենց գյուղացիներն էլ չեն առնում, քանի որ գիտեն աղտոտվածության մասին: Մեղր վաճառելուց էլ ենք դժվարանում, քանի որ դա նույնպես աղտոտված է»: Մեջբերում կանանց հետ քննարկումից, 18-35 տարեկան

«Տեղական միսն էլ… քանի որ կենդանիները հաճախ ջուր են խմում պոչամբարից և այդ ծանր մետաղները անցնում են մսի և կաթնամթերքի մեջ»: Մեջբերում կանանց հետ քննարկումից, 36+ տարեկան

«Գյուղատնտեսական արտադրանք մարդիկ աշխատում են չգնել հանքարդյունաբերության ազդակիր համայնքներից, որովհետև այդ տարածքի գյուղմթերքի ծանր մետաղներով հարուստ լինելու շատ մեծ է: Եթե նույնիսկ այդպես էլ չէ, միևնույնն է խուսափում են»: Մեջբերում առանցքային տեղեկատուի հետ հարցազրույցից

Այս առումով իրավիճակը պահանջում է շրջակա միջավայրի կառավարման համապարփակ ռազմավարություններ, որոնք հատկապես հաշվի են առնում կանանց կարիքները և դերը համայնքի բնապահպանական կառավարման մեջ: Առանցքային առաջարկները ներառում են բնապահպանական կանոնավոր մշտադիտարկման համակարգերի ստեղծումը համայնքի մասնակցությամբ, թափոնների կառավարման պրակտիկայի բարելավումը, ջրի աղբյուրների պաշտպանությունը և վնասված տարածքների վերականգնման աջակցությունը: Բացի այդ, կա բնապահպանական կրթության և իրազեկման ծրագրերի հստակ անհրաժեշտություն, որոնք կարող են օգնել համայնքներին, հատկապես կանանց, ավելի լավ հասկանալ և արձագանքել բնապահպանական մարտահրավերներին:

«Ծառերը չորանում են, օդն է շատ աղտոտված… կցանակայինք ավելի մանրամասն ծանոթանալ հետազոտությունների օդի աղտոտվածության վերաբերյալ»: Մեջբերում կանանց հետ քննարկումից, 18-35 տարեկան

Այսպիսով՝ հանքարդյունաբերական գործունեության բնապահպանական ազդեցությունները հատուկ մարտահրավերներ են ստեղծում այս համայնքների կանանց համար՝ ազդելով նրանց ավանդական դերերի, տնտեսական գործունեության և առօրյա պարտականությունների վրա: Իրավիճակը պահանջում է բնապահպանական կառավարման համապարփակ ռազմավարություններ, որոնք հաշվի են առնում կանանց հատուկ կարիքները և դերերը համայնքի բնապահպանական կառավարման մեջ:

Սոցիալական և համայնքային ազդեցությունը կանանց վրա

Ավելացած աշխատանքային պարտականություններ

Հանքարդյունաբերությունը զգալի ազդեցություն է ունեցել գենդերային ավանդական դերերի վրա, թեև ոչ միշտ ուղիղ ձևով: Ինչպես արդեն նշվել է, թեև կանանց դերերն ընդլայնվել են՝ ներառելով ֆորմալ զբաղվածության ավելի շատ հնարավորություններ, ավանդական տնային պարտականությունները չեն փոխվել համապատասխանաբար: Կանայք հաճախ բախվում են ավելացած բեռի, քան կա իրական դերային փոխակերպում, քանի որ պետք է հավասարակշռեն նոր տնտեսական պարտականությունները անփոփոխ տնային պարտականությունների հետ: Սա ստեղծել է մի իրավիճակ, երբ կանանց ընդհանուր աշխատանքային բեռն ավելացել է, նույնիսկ երբ նրանց տնտեսական հնարավորություններն ընդլայնվել են: Հանքարդյունաբերության հետևանքով առաջացած առողջական խնդիրները նույնպես ավելացնում են կանանց չվճարվող աշխատանքը, քանի որ ընտանիքի հիվանդ անդամների խնամքի հիմնական պատասխանատվությունը ընկնում է հենց նրանց ուսերին:

«Միևնույնն է տան մնացած հոգսերը մնում են կնոջ վրա, նաև դրանց հետ երեխաների խնամքը և կնոջ գործը ավելի է բարդացել»: Մեջբերում կանանց հետ քննարկումից, 36+ տարեկան

«Հանքարդյունաբերական ազդակիր համայնքներում կանայք և երեխաները համարվում են ամենախոցելի խմբերը, քանի որ երեխայի ամբողջ հոգսը ընկնում է կնոջ ուսերին: Իսկ երեխայի օրգանիզմը շատ նուրբ է և շատ շուտ է ընդունում բոլոր ազդեցությունները»: Մեջբերում առանցքային տեղեկատուի հետ հարցազրույցից

Որոշումների կայացում և կառավարում

Հետազոտությունն անդրադարձել է նաև հանքարդյունաբերության ազդակիր համայնքներում կանանց ներգրավվմանը որոշումների կայացման գործընթացում: Ինչպես ցույց են տալիս արդյունքները, կանանց ներգրավվածությունը հանքարդյունաբերությանն առնչվող որոշումների կայացման գործընթացներում շարունակում է մնալ նկատելիորեն սահմանափակված: Հետազոտությունը բացահայտում է համայնքի բնակիչների և հատկապես կանանց դուրսթողումը հանքարդյունաբերական գործունեությանը վերաբերող առանցքային քննարկումներից և որոշումներից: Որոշ կանայք նշել են, որ նույնիսկ երբ հանքարդյունաբերական գործունեության վերաբերյալ հանրային լսումներ են անցկացվում իրենց համայնքում, նրանք հազվադեպ են մասնակցում: Այս սահմանափակ մասնակցությունը բխում է ոչ միայն հետաքրքրության պակասից, այլ բարդ սոցիալական և կառուցվածքային խոչընդոտներից:

Շատ կանայք արտահայտել են հանքարդյունաբերությանն առնչվող խնդիրների մասին բարձրաձայնելու վախ՝ հետևանքների մտավախության պատճառով, հատկապես այն դեպքերում, երբ ընտանիքի արական սեռի անդամներն աշխատում են հանքերում: Հանրային դիրքորոշումը և կարծիքը նույնպես ներկայացնում են կանանց մասնակցության մեկ այլ նշանակալի խոչընդոտ: Ինչպես նշում են որոշ մասնակիցներ, կանայք, որոնք ակտիվորեն ներգրավվում են համայնքային խնդիրներում կամ բարձրաձայնում են հանքարդյունաբերությանն առնչվող մտահոգություններ, հաճախ բախվում են քննադատության: Համայնքի մտածելակերպը հակված է բացասաբար վերաբերվել այն կանանց, ովքեր փորձում են ստանձնել ավելի ակտիվ հասարակական դերեր:

Հետաքրքրական է, որ Թեղուտում մասնակիցները հիշել են, թե ինչպես նախկինում իրենց համայնքն ուներ կանանց խորհուրդ, որը հնարավորություն էր տալիս կանանց ավելի ակտիվ մասնակցություն ունենալ համայնքային որոշումներում: Սակայն ներկայումս կառույցը չի գործում:

«Քանի որ ՀՀ-ի հանքարդյունաբերական համայնքներում այրնտրանքը բացակայում է, կանայք պասիվ դերակատարում ունեն հանրային կյանքում»: Մեջբերում առանցքային տեղեկատուի հետ հարցազրույցից

«Կա հասարակության մենթալիտետի խնդիր, հասարակությունը քննադատում է ակտիվ կանանց, որոնք փորձում են բարձրաձայնել իրենց խնդիրները»: Մեջբերում կանանց հետ քննարկումից, 36+ տարեկան

«Կանայք բավականին պասիվ են, ոչ բոլորը գիտեն իրենց իրավունքների մասին: Շատ կանայք չեն գնում քննարկումներ, քանի որ կողքից կարող են լինել դեպքեր, երբ քոմենթներ կթողնեն»: Մեջբերում կանանց հետ քննարկումից, 18-35 տարեկան

«Նախկինում համայնքում եղել է կանանց խորհուրդ և իրավիճակը բավականին այլ է եղել, մարդիկ ավելի պահանջատեր են եղել»: Մեջբերում կանանց հետ քննարկումից, 36+ տարեկան

Հետազոտությունը նաև ցույց է տալիս, որ հանքարդյունաբերական ընկերությունների և տեղական իշխանությունների կողմից կազմակերպվող խորհրդակցական գործընթացները հաճախ չեն հաշվի առնում կանանց հատուկ կարիքներն ու մտահոգությունները: Տարբեր կանայք հաղորդել են, որ

թեև հանքարդյունաբերական ընկերությունները երբեմն հանրային հանդիպումներ են անցկացնում, այս միջոցառումներին ձևական բնույթի են և որոնց միայն տղամարդիկ են մասնակցում:

«Մի անգամ համայնքում հանրային լսում էին իրականացնում և հանքարդյունաբերող կողմը ասել է, որ չենք եկել ձեր կարծիքը լսելու, այլ ընդամենը կարգն է այսպես՝ անում ենք»: Մեջբերում կանանց հետ քննարկումից, 36+ տարեկան

Մասնակցության հնարավորություններին ֆիզիկական հասանելիությունը ներկայացնում է մեկ այլ խոչընդոտ: Մեծ Այրումում կանայք նշել են, թե ինչպես են հանրային լսումները հաճախ անցկացվում այլ բնակավայրերում, ինչը մասնակցությունը դարձնում է հատկապես դժվար՝ հաշվի առնելով հասարակական տրանսպորտի բացակայությունը: Այս ֆիզիկական խոչընդոտը խորանում է տնտեսական սահմանափակումներով, քանի որ շատ կանայք չեն կարող իրենց թույլ տալ այս հանդիպումներին մասնակցելու համար անհրաժեշտ ժամանակը կամ ռեսուրսները:

«Հանրային քննարկումները անց են կացվում Ալավերդիում, հետևաբար չենք կարողանում մասնակցել, քանի որ նույնիսկ չունենք հանրային տրանսպորտ»: Մեջբերում կանանց հետ քննարկումից, 18-35 տարեկան

«Ինչ էլ ասենք, մեզ լսող չի լինելու և մեր կարիքները ոչ մեկին հետաքրքիր չէ»: Մեջբերում կանանց հետ քննարկումից, 18-35 տարեկան

«Բնակիչները չեն մասնակցում որոշումների կայացմանը, հատկապես հանքի հետ կապված, նախ և առաջ մասնակցելու համար պետք է անցնեն տասնյակ կիլոմետրեր և գնան Ալավերդի, ինչը շատ բարդ է, հատկապես համայնքը չունի երթուղային, բացի այդ էլ վախենում են, որ իրենց ընտանիքի անդամներին կհեռացնեն աշխատանքից»: Մեջբերում կանանց հետ քննարկումից, 36+ տարեկան

Իրազեկվածության պակասը մեկ այլ կարևոր մարտահրավեր է: Կանայք շարունակաբար հաղորդել են, որ ունեն տեղեկության պակաս հանքարդյունաբերական գործունեությունից և դրա հնարավոր ազդեցություններից համայնքի առողջության և շրջակա միջավայրի վրա: Իրազեկվածության և տեղեկության պակասը ստեղծում են գիտելիքների էական բաց, որը հատկապես ազդում է կանանց՝ հանքարդյունաբերության ազդեցությունների մասին քննարկումներին իմաստալից մասնակցելու կարողության վրա:

«Մարդիկ իրազեկված չեն մասնակցության հետ կապված իրենց իրավունքներից, հանքարդյունաբերական գործունեությունից»: Մեջբերում կանանց հետ քննարկումից, 36+ տարեկան

Գենդերազգայուն խորհրդակցական մեխանիզմների բացակայությունը հանգեցրել է հանքարդյունաբերությանն առնչվող որոշումների, որոնք հաճախ անտեսում են կանանց հատուկ կարիքներն ու մտահոգությունները: Սա հատկապես ակնհայտ է այնպիսի ոլորտներում, ինչպիսիք են բնապահպանական մշտադիտարկումը, առողջապահական ծառայությունները և համայնքային զարգացման ծրագրերը, որտեղ կանանց տեսակետները կարող էին արժեքավոր ներդրում ունենալ ավելի արդյունավետ և արդար լուծումների համար:

Այս մարտահրավերները հաղթահարելու համար առաջարկները ներառում են՝

- Հանքարդյունաբերությանն առնչվող քննարկումներում կանանց ներկայացուցչության մեխանիզմների ստեղծում
- Կանանց համար հասանելի տարածքների ստեղծում՝ իրենց մտահոգությունները բարձրաձայնելու համար
- Գենդերազգայուն խորհրդակցական գործընթացների մշակում, որոնք հաշվի են առնում կանանց հատուկ հանգամանքներն ու սահմանափակումները

- Հանքարդյունաբերությանն առնչվող հարցերի և որոշումների կայացման գործընթացներում մասնակցելու իրենց իրավունքների վերաբերյալ կանանց գիտելիքների բարելավմանն ուղղված կարողությունների զարգացման ծրագրերի իրականացում

Ամփոփելով՝ հետազոտության արդյունքներն ընդգծում են հանքարդյունաբերական գործունեությանն առնչվող կառավարման և որոշումների կայացման գործընթացներում կանանց մասնակցության կառուցվածքային և սոցիալական խոչընդոտները հաղթահարելու կարևորությունը: Առանց այս գործընթացներում կանանց իմաստալից ներգրավման, հանքարդյունաբերության ազդակիր համայնքներում իրականացնելու են լուծումներ, որոնք չեն անդրադառնալու իրենց բնակչության նշանակալի մասի կարիքներին և մտահոգություններին:

Հետազոտության մասնակիցների առաջարկներ

Հետազոտությունը բացահայտել է հանքարդյունաբերությունից ազդակիր համայնքների կանանց մի շարք առաջարկներ, որոնք արտացոլում են տեղական կարիքների և հնարավոր լուծումների նրանց ընկալումը:

Առողջապահական միջամտություններ

Ուսումնասիրված բոլոր համայնքների կանայք ընդգծել են առողջության համակողմանի մշտադիտարկման և բժշկական ծառայությունների բարելավման անհրաժեշտությունը: Նրանք շեշտել են առողջության պարբերական սքրինինգային ծրագրերի անհրաժեշտությունը՝ հատկապես կենտրոնանալով հանքարդյունաբերությունից ազդակիր տարածքներում կանանց և երեխաների հատուկ խնդիրների վրա: Կանայք ընդգծել են լավ հագեցված տեղական բժշկական հաստատությունների ստեղծման կարևորությունը, որոնք ի վիճակի կլինեն լուծել ինչպես առօրյա առողջապահական կարիքները, այնպես էլ հանքարդյունաբերության հետ կապված առողջական խնդիրները:

Շատ մասնակիցներ ընդգծել են մայրական և մանկական առողջապահական ծառայությունների հատուկ կարևորությունը՝ նշելով շրջակա միջավայրի աղտոտվածության նկատմամբ հղի կանանց և փոքր երեխաների բարձր խոցելիությունը:

Շտապ բժշկական ծառայությունները մեկ այլ կարևոր մտահոգություն են: Ավելի հեռավոր համայնքների կանայք նկարագրել են հրատապ բժշկական օգնության հասանելիության մարտահրավերները՝ առաջարկելով շտապ արձագանքման համակարգերի բարելավման և բժշկական արտակարգ իրավիճակների համար տրանսպորտային ավելի լավ տարբերակների անհրաժեշտությունը:

«Պետք է բոլորին հետազոտեն և տան հնարավորություններ, որպեսզի մարդիկ ստանան անհրաժեշտ բուժումներ: Այս ամենը պետք է լինի պետություն-հանք համագործակցության շրջանակներում, նրանք են պատասխանատու և պարտավոր են լուծել այս խնդիրները»: Մեջբերում կանանց հետ քննարկումից, 18-35 տարեկան

Տնտեսական զարգացում

Տնտեսական զարգացման առումով կանայք շարունակաբար ընդգծել են զբաղվածության դիվերսիֆիկացման անհրաժեշտությունը: Բոլոր համայնքների մասնակիցները արտահայտել են այլընտրանքային կենսամիջոցների զարգացման հանդեպ մեծ հետաքրքրություն, որոնք կարող են

ապահովել կայուն եկամտի աղբյուրներ՝ միաժամանակ նվազեցնելով հանքարդյունաբերական գործունեությունից կախվածությունը:

Կանանց ձեռներեցության աջակցությունը առանցքային առաջնահերթություն է ներկայացվել: Մի շարք համայնքների կանայք նկարագրել են պոտենցիալ բիզնես հնարավորություններ՝ սննդի վերամշակումից մինչև ձեռագործ իրեր, սակայն նշել են անհրաժեշտ աջակցող համակարգերի բացակայությունը, ներառյալ վարկերի հասանելիությունը, բիզնես դասընթացները և շուկայական կապերը:

Գյուղատնտեսական դիվերսիֆիկացիան նույնպես նշվել է որպես տնտեսական զարգացման կարևոր ուղի, թեև մասնակիցները նշել են շրջակա միջավայրի աղտոտվածության առաջացրած մարտահրավերները: Կանայք առաջարկել են գյուղատնտեսության նորարարական մոտեցումների անհրաժեշտությունը, ներառյալ ջերմոցային մշակությունը և օրգանական գյուղատնտեսության մեթոդները, որոնք կարող են օգնել մեղմել բնապահպանական ռիսկերը՝ միաժամանակ ապահովելով տնտեսական հնարավորություններ:

«Կցանկանայինք փոխել հանքում համայնքի դերը, կցանկանայինք, որ համայնքում հանքը աջակցեր ներքին այլ ռեսուրսների և ենթակառուցվածքների զարգացմանը: Ստեղծեր այլ աշխատատեղեր, օրինակ՝ կարի գործարան, հրուշակեղենի պատրաստման կետեր և այլն»: Մեջբերում կանանց հետ քննարկումից, 36+ տարեկան

«Լավ կլիներ, եթե լինեին ծրագրեր, որոնք կաջակցեին կանանց բացահայտել իրենց ներուժը և աջակցել նրանց սկսել զբաղվել սեփական բիզնեսներով»: Մեջբերում կանանց հետ քննարկումից, 18-35 տարեկան

«Օրինակ միջազգային պրակտիկայում ընդունված է, որ հանքարդյունաբերության ազդակիր համայնքներում զարգացնում են հիդրոպոնիկ ջերմատնային տնտեսություններ են ստեղծում, որոնք կարողանում են կարճ ժամանակում բարելավել տարածաշրջանում եկամուտների հնարավորությունները»: Մեջբերում առանցքային տեղեկատուի հետ հարցազրույցից

Շրջակա միջավայրի պաշտպանություն

Բնապահպանական մտահոգությունները առանձնակի տեղ են գրավել հետազոտության մասնակիցների առաջարկներում: Մասնակիցները կոչ են արել ստեղծել շրջակա միջավայրի մշտադիտարկման ավելի ուժեղ համակարգեր՝ հատկապես կենտրոնանալով օդի և ջրի որակի վրա: Նրանք ընդգծել են բնապահպանական տվյալների թափանցիկ փոխանակման և մշտադիտարկման գործընթացներում համայնքի ներգրավման անհրաժեշտությունը:

Մասնակիցները հատկապես ընդգծել են հանքարդյունաբերական գործունեությունից առաջացող թափոնների կառավարման և դրա՝ ջրային ռեսուրսների վրա ազդեցության հետ կապված մտահոգությունները: Նրանք առաջարկել են ջրի աղբյուրները պաշտպանելու ավելի ուժեղ միջոցներ, ներառյալ հանքարդյունաբերական թափոնների ավելի լավ պահպանումը և համայնքային ջրի աղբյուրներում ջրի որակի կանոնավոր ստուգումը:

Վնասված տարածքների վերականգնումը մեկ այլ առաջնահերթություն է, որտեղ մասնակիցները ընդգծել են հանքարդյունաբերությունից տուժած լանդշաֆտները վերականգնելու և գյուղատնտեսական հողերը հետագա դեգրադացիայից պաշտպանելու կոնկրետ ծրագրերի անհրաժեշտությունը: Նրանք ընդգծել են ապագա սերունդների համար բնական ռեսուրսների պահպանման կարևորությունը:

«Կարծում եմ, որ հիմնական խնդրի՝ առողջության հետ կապված հարցերը մեղմելու համար պետք է հանքը փոխի գործելաոճը, աշխատի ավելի քիչ աղտոտել համայնքը, փակի պոչամբարը»: Մեջբերում կանանց հետ քննարկումից, 18-35 տարեկան

«Գոնե տարին մեկ անգամ իրականացնի հանքարդյունաբերողը ազդակիր համայնքների կանանց համար հետազոտություն: Ոչ միայն ուղղակի հետազոտություն, այլ հետազոտություն այն ռիսկերի նկատմամբ, որոնք հանքարդյունաբերությունից են գալիս: Նույն ծանր մետաղների հայտնաբերումը»: Մեջբերում առանցքային տեղեկատուի հետ հարցազրույցից

Համայնքի հզորացում

Համայնքի հզորացման առաջարկները հիմնականում կենտրոնացած են եղել որոշումների կայացման գործընթացներում կանանց մասնակցության ընդլայնման վրա: Կանայք շեշտել են հանքարդյունաբերությանն առնչվող որոշումներում իրենց ձայնը լսելի դարձնելու մեխանիզմների անհրաժեշտությունը:

Մասնակիցները ընդգծել են հանքարդյունաբերական գործունեության և դրա ազդեցությունների մասին տեղեկության արդյուավետ փոխանակման անհրաժեշտությունը: Նրանք առաջարկել են կանոնավոր համայնքային հանդիպումներ, տեղեկատվության հասանելի ձևաչափեր և կանանց համար հատուկ ուղիներ՝ մտահոգություններ բարձրացնելու և համայնքային որոշումներին նպաստելու համար:

«Խնդիրները կարող են մեղմվել, եթե կանայք և ընդհանրապես բնակիչները սկսեն բարձրաձայնել իրենց իրավունքների և խնդիրների մասին»: Մեջբերում կանանց հետ քննարկումից, 36+ տարեկան

«Շատ կարևոր է, որպեսզի կանանց համար ստեղծվեն այլընտրանքային զարգացման հնարավորություններ, ինքնադրսևորման հնարավորություններ և ներգրավված լինեն առհասարակ համայնքային զարգացման գործընթացում»: Մեջբերում առանցքային տեղեկատուի հետ հարցազրույցից

Եզրակացություն և առաջարկներ

Այս հետազոտությունը նկարագրել է հանքարդյունաբերության բազմաշերտ ազդեցությունը կանանց կյանքի վրա՝ առողջապահական, տնտեսական, բնապահպանական և սոցիալական ոլորտներում:

Առողջապահական առումով հետազոտությունը վեր է հանել լուրջ մարտահրավերներ, հատկապես վերարտադրողական առողջության, քրոնիկ հիվանդությունների և երեխաների առողջության հետ կապված: Իրավիճակն ավելի է բարդանում առողջապահական ենթակառուցվածքների անբավարար զարգացման և համակարգված մշտադիտարկման բացակայության պատճառով:

Տնտեսական տեսանկյունից պատկերը երկակի է: Մի կողմից՝ հանքարդյունաբերությունը ստեղծել է որոշակի աշխատանքային հնարավորություններ, սակայն դրանք հիմնականում սահմանափակվում են ցածր վարձատրվող և օժանդակ դերերով: Միաժամանակ, ավանդական տնտեսական գործունեության, հատկապես գյուղատնտեսության վատթարացումը, նվազեցրել է կանանց եկամտի այլընտրանքային աղբյուրները:

Բնապահպանական ազդեցությունները խորապես փոխել են համայնքների կյանքը՝ ազդելով ջրի որակի, հողի բերրիության և օդի մաքրության վրա: Այս փոփոխությունները հատկապես ազդել են կանանց վրա՝ հաշվի առնելով նրանց ավանդական դերը ընտանիքի սննդի ապահովման և տնային տնտեսության կառավարման գործում:

Որոշումների կայացման գործընթացներում կանանց մասնակցությունը շարունակում է մնալ սահմանափակված՝ պայմանավորված ինչպես կառուցվածքային, այնպես էլ սոցիալ-մշակութային գործոններով: Կանայք հաճախ դուրս են մնում հանքարդյունաբերությանն առնչվող քննարկումներից, իսկ նրանց մտահոգությունները հազվադեպ են արտացոլվում քաղաքականության մեջ:

Հետազոտությունը վեր է հանում հանքարդյունաբերության ազդակիր համայնքներում գենդերազգայուն մոտեցումների ներդրման հրատապ անհրաժեշտությունը: Սա ներառում է առողջապահական ծառայությունների բարելավում, այլընտրանքային տնտեսական հնարավորությունների ստեղծում, բնապահպանական պաշտպանության ուժեղացում և որոշումների կայացման գործընթացներում կանանց իմաստալից մասնակցության ապահովում:

Հետազոտության արդյունքները վկայում են, որ հանքարդյունաբերության կայուն զարգացման համար անհրաժեշտ է որդեգրել համապարփակ մոտեցում, որը հավասարապես հաշվի կառնի կանանց կարիքները, իրավունքները և մտահոգությունները: Միայն այս կերպ հնարավոր կլինի ապահովել հանքարդյունաբերության արդար և հավասարակշռված զարգացում, որը կծառայի ողջ համայնքի բարօրությանը:

Հիմնվելով հետազոտության արդյունքների վրա՝ ներկայացվում են հետևյալ առաջարկները.

Առողջապահական ոլորտում

- Ներդնել առողջության համակարգված մշտադիտարկման մեխանիզմներ՝ հատուկ ուշադրություն դարձնելով կանանց և երեխաների առողջության վրա հանքարդյունաբերության ազդեցությանը:
- Բարելավել տեղական առողջապահական հաստատությունների հագեցվածությունը՝ ապահովելով անհրաժեշտ սարքավորումներով և մասնագիտացված անձնակազմով:
- Մշակել և իրականացնել կանխարգելիչ առողջապահական ծրագրեր՝ հատուկ ուշադրություն դարձնելով վերարտադրողական առողջությանը:

Տնտեսական ոլորտում

- Մշակել և իրականացնել կանանց տնտեսական հզորացման ծրագրեր, ներառյալ մասնագիտական վերապատրաստումներ և բիզնես հմտությունների զարգացում:
- Ստեղծել ֆինանսական աջակցության մեխանիզմներ կանանց ձեռներեցության խթանման համար:
- Խրախուսել այլընտրանքային տնտեսական ոլորտների զարգացումը, ինչպիսիք են էկոլոգիապես մաքուր գյուղատնտեսությունը, արհեստագործությունը և թեթև արդյունաբերությունը:

Բնապահպանական ոլորտում

- Ներդրել են «էկո-գենդերային աուդիտի» համակարգ: Հանքարդյունաբերող ընկերություններին պարտադրեն տարին երկու անգամ ներկայացնել հաշվետվություն իրենց գործունեության ազդեցության մասին հատկապես կանանց կյանքի որակի վրա:
- Ստեղծել անկախ մոնիթորինգի խմբեր՝ կանանց պարտադիր մասնակցությամբ:
- Ստեղծել «կանաչ տեխնոլոգիաների» հատուկ ֆոնդ: Հանքարդյունաբերող ընկերությունները պարտավորվեն իրենց շահույթից մինչև 5%-ը ներդնել էկոլոգիապես մաքուր տեխնոլոգիաների մեջ, ոչ թե բարի կամքի դրսեւորմամբ մեկ տարի անեն, հաջորդ տարի՝ ոչ:
- Ստեղծել հատուկ «կանաչ գոտիներ» հանքերի շուրջ, որոնք կանխում են փոշու և թունավոր նյութերի տարածումը
- Պարտադիր ներառել կանանց ներգրավումը բնապահպանական ազդեցության գնահատման բոլոր փուլերում
- Խստացնել հանքարդյունաբերական թափոնների կառավարման վերահսկողությունը:
-
- Ստեղծել շրջակա միջավայրի որակի մշտադիտարկման թափանցիկ համակարգ՝ ապահովելով տվյալների հասանելիությունը համայնքի բնակիչների համար:
- Խստացնել հանքարդյունաբերական թափոնների կառավարման վերահսկողությունը:
- Մշակել և իրականացնել վնասված տարածքների վերականգնման ծրագրեր՝ համայնքի ակտիվ մասնակցությամբ:
- Ներդնել ջրային ռեսուրսների պաշտպանության արդյունավետ մեխանիզմներ:

Որոշումների կայացման գործընթացներում

- Ստեղծել կանանց ներկայացուցչական մարմիններ (օրինակ՝ կանանց խորհուրդներ) հանքարդյունաբերական համայնքներում, որոնք առաջ կքաշեն կանանց մտահոգությունները և լսելի կդարձնեն կանանց ձայնը:
- Ապահովել կանանց պարտադիր ներգրավվածությունը հանքարդյունաբերությանն առնչվող բոլոր խորհրդակցական գործընթացներում:
- Իրականացնել իրազեկման բարձրացման ծրագրեր իրավունքների և մասնակցության կարևորության վերաբերյալ:

Սոցիալական պաշտպանության ոլորտում

- Մշակել աջակցության հատուկ ծրագրեր հանքարդյունաբերությունից առավել խոցելի կանանց խմբերի համար:
- Զարգացնել սոցիալ-հոգեբանական աջակցության ծառայությունները:

Այս առաջարկների իրականացումը պահանջում է պետական մարմինների, հանքարդյունաբերական ընկերությունների, տեղական ինքնակառավարման մարմինների և քաղաքացիական հասարակության համակարգված ջանքեր: Միայն բոլոր շահագրգիռ կողմերի համագործակցությամբ հնարավոր կլինի հասնել հանքարդյունաբերության ոլորտում խոցելի խմբերի, ներառյալ կանանց և երեխաների իրավունքների արդյունավետ պաշտպանության և զարգացման բարենպաստ պայմանների:

HRIPSIME KOCHARYAN

Social Economy Policy Specialist
Armenian Social Enterpreneurship Expert

PROFILE

Dedicated social economy policy specialist and social entrepreneur with over 10 years of experience in social innovation, policy development, and community-based projects. Proven track record in strategic planning, stakeholder engagement, and implementing sustainable development initiatives. Passionate about fostering inclusive economic growth, ecological responsibility, and social entrepreneurship, with extensive international exposure and multi-sector collaboration experience.
Passionate about advancing green economy initiatives focused on empowering women and fostering sustainable community development.

KEY SKILLS & COMPETENCIES

- **Social and Economic Policy Development**
- **Social Enterprise Ecosystem Building**
- **Strategic Planning & Community Development**
- **Multi-Stakeholder Engagement & Facilitation**
- **Legal Frameworks & Policy Drafting**
- **Sustainable Development & Ecological Strategies**

INTERNATIONAL AND LOCAL TRAINING & PROJECTS

- SDG Advocacy School, Moldova | 2023
- Social Economy & Social Impact, United States | 2018, 2022
- Youth in Rural Development, Cyprus (Erasmus+ Key Action 1) | 2019
- Power of Stories & Social Economy, Poland | 2019
- Level Up Social Enterprise, Georgia | 2019

+374 94 561 030 **Armenia** **hripsimekocharyan@gmail.com**
hripkoch@gmail.com

EDUCATION

Armenian State University of Economics
2018–2023
Bachelor's Degree in Management

Khachatur Abovian Armenian Pedagogical University
1999–2003
Faculty of Humanities, Department of Journalism

OTHER TRAINING AND EDUCATIONAL COURSES

- Leadership School (2012–2013)
- Various training courses and seminars in social entrepreneurship and community development (2006–present)
- ·Certificate of participation in the 20-hour online course on Financial Markets including money, capital markets, monetary policy, and other financial topics, Center for Economic Research and Graduate Education – Economics Institute (CERGE-EI), Charles University and Czech Academy of Sciences

EXPERIENCE

Co-founder & President

- Eco Bag #withme Social Enterpreneurship | 2020 – Present

Developing community-based social enterprise models fostering social inclusion and environmental sustainability.

- Success LadyYouth NGO | 2015 – Present

Empowering young women through leadership, education, and social entrepreneurship initiatives aimed at fostering equality, community engagement, and sustainable development

Trainer, Mentor & Youth Worker (Freelance) | 2015 – Present
Conducting workshops on social entrepreneurship, community empowerment, and social economy principles.

Founder & Director

- Shrjadardz Newspaper | 2006 – 2009

Managed operations, journalism, and editorial content focused on social issues in Children of Armenian Fund (COAF)

- Armenian Second TV (H2) | 2002 – 2006 journalist | 2006 – 2009 journalist

MEMBERSHIPS & AFFILIATIONS

- Armenian Social Enterprise Association (ASEA) | Member
- International Management Consultants Institute (IMC) | Member
- Businness & Education Association (BEA) | Member
- Social Innovation & Sustainability Networks
- Chemical Safety Coalition | Member
- Green Council of Yerevan | Member

LANGUAGES

- Armenian (Native)
- English (B2)
- Russian (B2)

INTERNATIONAL AND LOCAL TRAINING & PROJECTS

- SDG Advocacy School, Moldova | 2023
- Social Economy & Social Impact, United States | 2018, 2022
- Youth in Rural Development, Cyprus (Erasmus+ Key Action 1) | 2019
- Power of Stories & Social Economy, Poland | 2019
- Level Up Social Enterprise, Georgia | 2019
- Towards Collaborative Practice Forum, Budapest | 2018
- BMO Academy Study Tour, Austria & Czech Republic | 2018
- Women's Leadership Conferences, USA & Serbia | 2015
- Social Entrepreneurship and Innovation Courses, Serbia | 2015

COMMUNITY & STRATEGIC INITIATIVES

Regional Social-Ecological Strategic Planning | 2021
Developed strategic plans for the villages of Shamlugh, Gogaran, Sarahart in Alaverd and Spitak to promote sustainable rural development.

GIZ Five-Year Development Strategy for the Armenian Social Enterprise Association | 2020
Contributed as a key member in developing institutional capacity and strategic growth pathways.

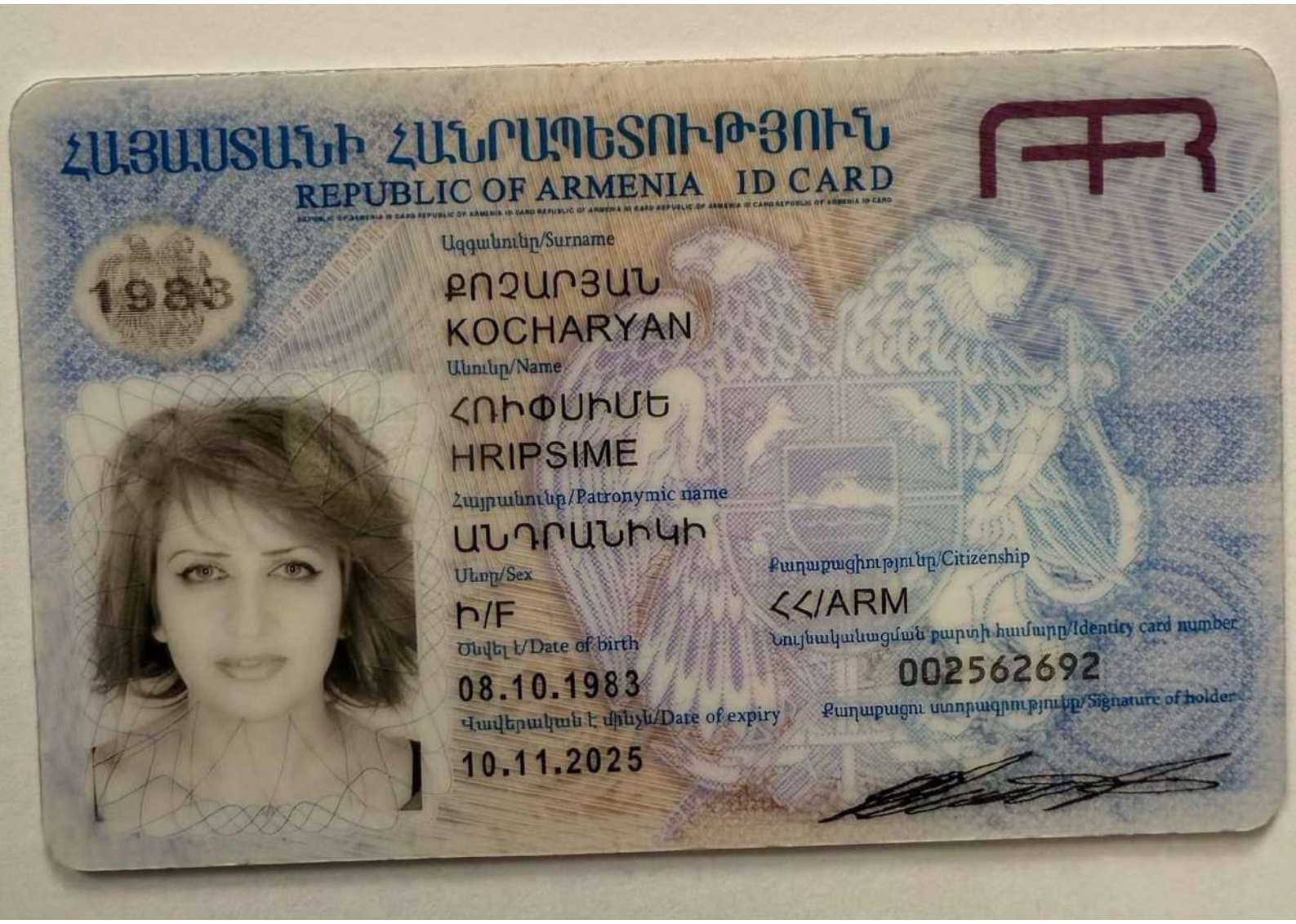

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆ

REPUBLIC OF ARMENIA ID CARD

ՀՀ

1983

Ազգանունը/Surname

ՔՈՉԱՐՅԱՆ

KOCHARYAN

Անունը/Name

ՀՈՒՓՍԻՄԵ

HRIPSIME

Հայրանունը/Patronymic name

ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ

Սեռը/Sex

Ի/F

Ծնվել է/Date of birth

08.10.1983

Վավերական է մինչև/Date of expiry

10.11.2025

Քաղաքացիությունը/Citizenship

ՀՀ/ARM

Նույնականացման քարտի համարը/Identity card number

002562692

Քաղաքացու ստորագրությունը/Signature of holder

Ծնունդավայրը/Place of birth

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆ
ARMENIA

Բնակության վայրը/Place of residence

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆ
ARMENIA

Տրվել է/Date of issue

10.11.2015

Ում կողմից/Issuing authority

001

Հանրային ծառայությունների համարանիշը/Social services number

5810830692

Ազգությունը/Nationality

ՀԱՅ
ARMENIAN

Արյան խումբը և ռեզուսը/Blood type and rhesus

I<ARM0025626928<<<<<<<<<<<<<<<
8310084F2511100ARM<<<<<<<<<<<4
KOCHARYAN<<HRIPSIME<<<<<<<<<<<

ԾԱՌԱՅՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՄԱՏՈՒՑՄԱՆ ՊԱՅՄԱՆԱԳԻՐ

ք.Ալավերդի 20.11 2024թ.

«Համայնքային համախմբան և աջակցության կենտրոն» հասարակական կազմակերպություն ի դեմս տնօրեն Օլեգ Դուլգարյանի, որ գործում է կազմակերպության կանոնադրության հիման վրա(այսուհետ՝Պատվիրատու), մի կողմից, և Հռիփսիմե Քոչարյանի (այսուհետ՝Կատարող), մյուս կողմից, կնքեցին ծառայությունների մատուցման սույն պայմանագիր (այսուհետ՝Պայմանագիր) հետևյալի մասին.

Հոդված 1.Պայմանագրի Առարկան

1.1 Սույն Պայմանագրով Կատարող պարտավորվում է Պատվիրատուի համար մատուցել սույն պայմանագրի 1.2.կետում նշված ծառայությունները,իսկ Պատվիրատուն պարտավորվում է վճարել այդ ծառայությունների դիմաց սույն պայմանագրի 3-րդ կետի համաձայն:

Կատարողը պետք է 2024 թվականի նոյեմբերի 20-ից մինչև 2024 թ, դեկտեմբերի 25-ը «Հայաստանի հանքարդյունաբերական շրջանների էկոլոգիական վերափոխումը» «ծրագրի շրջանակներում պետք է կատարի ՀՀ Լոռու մարզի Սպիտակ համայնքի Սարահարթ, Գոգարան բնակավայրերի եւ Ալավերդի համայնքի Շամլուղ բնակավայրի սոցիալ-էկոլոգիական և այլընտրանքային զարգացման կարիքները, հնարավորությունները և հեռանկարները հետազոտության իրականացում և այլընտրամնքային զարգացման առաջարկությունների մշակում 41 ժամ տևողությամբ,
ըստ կողմերի միջև համաձայնեցված, սույն պայմանագրում նշված ժամկետների:
1.2 Պայմանագիրը մտնում է ուժի մեջ 20.11.2024 մինչև 25.12.2024թթ

Հոդված 2.Կողմերի իրավունքներն ու պարտականություններ

2.1 Կատարողը պարտավոր է .

2.1.1 Ծառայությունները մատուցել պատշաճ որակով:

2.1.2 Ծառայությունները մատուցել ամբողջ ծավալով սույն Պայմանագրի 1.3 կետով սահմանված ժամկետում:

2.2 Պատվիրատուն պարտավոր է կատարողին վճարել սույն Պայմանագրի 3.1 կետում նշված գնին համապատասխան;

Հոդված 3.Պայմանագրի գին ը և հաշվարկման կարգը

3.1Կատարողի ծառայության մատուցման արժեքը 1 ժամվա համար կկազմի 12.000(տասներկու հազար) ՀՀ դրամ,ընդհանուր կկազմի 492.000 (չորս հարյուր իննսուներկու հազար) ՀՀ դրամ, ներառյալ հարկերը և պարտադիր վճարները: Պատվիրատուն Կատարողին վճարումը կկատարի հանձման-ընդունման ակտի երկողմանի հաստատման հիման վրա:

Հոդված 4.Եզրափակիչ դրույթները

1 Սույն Պայմանագրում ցանկացած փոփոխություն կատարվում է բանակցությունների միջոցով և այն վավեր է , եթե կատարվում է գրավոր և ստորագրված Կողների կողմից:

4.2 Սույն Պայմանագիրը գործում է մինչև Կողմերի պարտականությունների պատշաճ կատարում:

4.3Պայմանագրի առարկայի շուրջ ծագող,սակայն Պայմանագրով չկարգավորվող իրավահարաբերությունները կարգավորվում են ՀՀ օրենսդրությամբ:

4.4 Սույն Պայմանագիրը կնքվում է հայերեն լեզվով երկու օրինակից: երկու օրինակն էլ ունեն հավասարազոր իրավական ուժ:

Կողմերի իրավաբանական հասցեները և բանկային տվյալները

ՊԱՏՎԻՐԱՏՈՒ	ԿԱՏԱՐՈՂ
«Համայնքային համախմբման և աջակցության կենտրոն» ՀԿ ՀՎՀՀ 06610546	Քոչարյան Հռիփսիմե Անդրանիկի Նույն. քարտ 002562692 տրված 001 ի կողմից 10.11.2015
Հասցե Լոռու մարզ.ք.Ալավերդի, Զրավազան 5ա	Հասցե ք.Երևան
Բանկ՝Ինեկոբանկ ՓԲԸ	ՀՇՀ 580830692
h/h 2050222182131001	
Նախագահ Ա.Հակոբյան	Հ.Քոչարյան

ԿԱՏԱՐՈՂԱԿԱՆ ԱԿՏ

Աշխատանքների ավարտման ակտ

Ք.Ալավերդի 25.12.2024

«Համայնքային համախմբան և աջակցության կենտրոն» հասարակական կազմակերպություն ի դեմս տնօրեն Օլեգ Դուլգարյանի, (այսուհետ՝ Պատվիրատու),), մի կողմից, և Հռիփսիմե Քոչարյանի (այսուհետ՝ Կատարող), մյուս կողմից, կնքեցին սույն կատարողական ակտ հետևյալի մասին.

1,.Կարատողի կողմից ստանձնած պարտականությունները կապված 20.11.2024թ. կնքված Ծառայությունների մատուցման պայմանագրի դրույթների կատարման հետ համարել պատշաճ և վերջնական կատարված:

2.Կատարողի ծառայության մատուցման արժեքը 1 ժամվա համար կկազմի 12.000(տասներկու հազար) ՀՀ դրամ,ընդհանուր կկազմի 492.000 (չորս հարյուր իննսուներկու հազար) ՀՀ դրամ, ներառյալ հարկերը և պարտադիր վճարները: Պատվիրատուն Կատարողին վճարումը կկատարի հանձման-ընդունման ակտի երկողմանի հաստատման հիման վրա:
3. Պատվիրատուն և Կատարողը կատարված աշխատանքների հետ չունի ոչ մի պարք ու պահանջ:

Կողմերի իրավաբանական հասցեները և բանկային տվյալները

ՊԱՏՎԻՐԱՏՈՒ	**ԿԱՏԱՐՈՂ**
«Համայնքային համախմբման և աջակցության կենտրոն» ՀԿ ՀՎՀՀ 06610546	Քոչյան Հռիփսիմե Անդրանիկի Նույն. քարտ 002562692 տրված 001ի կողմից 10.11.2015
Հասցե Լոռու մարզ.ք.Ալավերդի, Զրավազան 5ա	Հասցե ք.Երևան
Բանկ՝Ինեկոբանկ ՓԲԸ	ՀԾՀ 5810830692
h/h 2050222182131001	

Նախագահ Օ.Դուլգարյան Հ. Քոչարյան

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆ REPUBLIC OF ARMENIA

ԱԶԳԱՆՈՒՆԸ
ՔՈՉԱՐՅԱՆ

ՄԵՌԸ
Ի

ԱՆՈՒՆԸ
ՀՈՒՓՍԻՄԵ ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ

ՔԱՂԱՔԱՑԻՈՒԹՅՈՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆ

ԾՆՎԵԼ Է
08.10.1983

ԾՆՆԴԱՎԱՅՐԸ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆ

ՏՐՎԵԼ Է
10.07.2025

ՎԱՎԵՐԱԿԱՆ Է ՄԻՆՉԵՎ
10.07.2035

ՈՒՄ ԿՈՂՄԻՑ
003

ԱՆՁՆԱԳՐԻ ՏԻՐՈՋ ՍՏՈՐԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆԸ /SIGNATURE OF HOLDER

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆ REPUBLIC OF ARMENIA

PASSPORT

TYPE
P

COUNTRY CODE
ARM

PASSPORT No
A00279751

SURNAME(S)
KOCHARYAN

NAME
HRIPSIME

NATIONALITY REPUBLIC OF ARMENIA

DATE OF BIRTH
08 OCT 1983

PERSONAL No.

SEX
F

PLACE OF BIRTH
REPUBLIC OF ARMENIA

DATE OF ISSUE
10 JUL 2025

DATE OF EXPIRY
10 JUL 2035

AUTHORITY
003

P<ARMKOCHARYAN<<HRIPSIME<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<<

A002797511ARM8310084F3507108<<<<<<<<<<<<<<<<00

ԱՆՁՆԱԳԻՐԸ ՕՏԱՐԵՐԿՐՅԱ
ՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐՈՒՄ
ՎԱՎԵՐԱԿԱՆ Է ՄԻՆՉԵՎ

THIS PASSPORT IS VALID FOR FOREIGN
COUNTRIES UNTIL:

29 04 2012

Certificate of Participation

This is to certify that

Hripsime Kocharyan

has successfully completed the "BMO Academy"

The Academy was offered by EU SMEDA – Support to SME Development in Armenia, in cooperation with sequa gGmbH, Germany.

February-July, 2018

Date: July 10, 2018

Eva Naeher, Team Leader

EU4Business

german cooperation

giz

SMEDA.

Support to SME Development in Armenia